

Μετανάστευσης Επίκαιρα

Εθνικό και
Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τεύχος 3
Οκτώβριος 2011

Εργαστήριο Μελέτης
της Μετανάστευσης
και της Διασποράς

Πρόσφατες εξελίξεις της μετανάστευσης στις χώρες του ΟΟΣΑ

Η έκθεση του ΟΟΣΑ για τη Διεθνή Μετανάστευση για το 2011 αναλύει τις πρόσφατες εξελίξεις στα μεταναστευτικά ρεύματα και τη σχετική πολιτική που εφαρμόζεται στις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ και ορισμένες εκτός του ΟΟΣΑ, περιλαμβανομένων της μετανάστευσης σπουδαστών και εργαζομένων υψηλής εξειδίκευσης, ανειδίκευτων, μονίμων και προσωρινών. Επιπλέον, περιλαμβάνει τρία ειδικά κεφάλαια, τα οποία αφορούν α) την 50η επέτειο του ΟΟΣΑ και των εργασιών του SOPEMI (Système d'Observation Permanente sur les Migrations - Σύστημα Μονίμου Παρατηρητηρίου Μετανάστευσης) ως ένα προνομιακό παρατηρητήριο μεταναστευτικών ροών και πολιτικών, β) την επιχειρηματικότητα των μεταναστών και γ) τη μετανάστευση προς το Ισραήλ.

που συνδέονται με τις οικονομικές συνθήκες. Η μετανάστευση προσωρινού εργατικού δυναμικού, αν και επηρεάζεται από την οικονομική ύφεση, παραμένει σημαντικά υψηλότερη από τη μετανάστευση μονίμων εργαζομένων μεταναστών, κυρίως εποχιακών εργαζομένων εργατών χαμηλής ειδίκευσης στον αγροτικό τομέα και εργαζομένων κατά τη διάρκεια των διακοπών. Ο αριθμός των μεταναστών που αναζητούν άσυλο παρέμεινε σταθερός με σημαντικότερες χώρες προέλευσης το Ιράκ, τη Σερβία και το Αφγανιστάν και φαίνεται ότι η οικονομική κρίση δε επηρέασε τον αριθμό των αιτήσεων τα τελευταία χρόνια.

Για τις αυξανόμενες ροές διεθνών σπουδαστών, ο ΟΟΣΑ συμπεραίνει ότι οδηγούν και σε μόνιμη διαμονή. Παρατηρείται ότι ο αριθμός τους ξεπέρασε τα 2,3 εκατομμύρια άτομα προς τις χώρες του ΟΟΣΑ κατά το 2009 και ότι πάνω από το 18% αυτών (περίπου 410.000) προέρχεται από την Κίνα, το 7% (163.000) από την Ινδία και το 5% (110.000) από την Κορέα. Τα ποσοστά παραμονής ποικίλουν από 20% έως 30% του συνόλου των διεθνών σπουδαστών, με κυριότερο το 32-33% του συνολικού αριθμού να διαμένει στη Γαλλία και τον Καναδά και το 17% στην Αυστρία.

Από το σύνολο των μεταναστευτικών ροών, στην Κίνα αντιστοιχεί περίπου το 10%, ενώ στη Ρουμανία το 5%, στην Ινδία το 4,5% και στην Πολωνία το 4%. Οι μειώσεις στις μετακινήσεις ήταν μεγαλύτερες μετά την κρίση για τα νέα κράτη μέλη της ΕΕ και κυρίως τη Ρουμανία, την Πολωνία και τη Βουλγαρία. Οι μετανάστες συνεισφέρουν

σημαντικά στην αύξηση του πληθυσμού πολλών χωρών του ΟΟΣΑ. Ειδικότερα, το 2009 οι γεννηθέντες στο εξωτερικό ανέρχονταν στο 14% του συνολικού πληθυσμού των χωρών του ΟΟΣΑ, ενώ ταυτόχρονα σε 20 από τις 34 χώρες του ΟΟΣΑ οι μετανάστες υπερέβαιναν το 10% του συνολικού πληθυσμού.

Η φετινή έκθεση συμπεριλαμβάνει ανασκόπηση των δομικών και θεσμικών εξελίξεων στο πεδίο της μεταναστευτικής πολιτικής περιλαμβανομένων πολιτικών ένταξης. Άλλωστε, η οικονομική ύφεση επηρέασε τις εξελίξεις, καθώς προτιμήθηκαν περιοριστικά μέτρα στην μετανάστευση εργατικού δυναμικού και οι συνοριακοί έλεγχοι έγιναν αυστηρότεροι, όπως στην Ισπανία, την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Παράλληλα, διευρύνθηκε η ακτίνα δράσης των προγραμμάτων ένταξης νεο-αφιχθέντων, κυρίως οικογενειακών μεταναστών και προσφύγων, καθώς και των προγραμμάτων ένταξής τους στην αγορά εργασίας.

Περιεχόμενα Τεύχους

1. Πρόσφατες εξελίξεις της μετανάστευσης στις χώρες του ΟΟΣΑ
2. Επικαιρότητα
3. Κείμενο Γνώμης
4. Παρουσίαση Ερευνητικής Δραστηριότητας
5. Εργογραφία
6. Στατιστικά Στοιχεία
7. Παρουσίαση Ε.Μ.ΜΕ.ΔΙΑ.

Η παρούσα έκδοση καταγράφει σημαντική πτώση των ροών μονίμων μεταναστών προς τον ΟΟΣΑ και την Ρωσική Ομοσπονδία, ιδιαίτερα στην ελεύθερη μετανάστευση και τη μετανάστευση εργατικού δυναμικού, κατηγορίες

Εργαστήριο Μελέτης
της Μετανάστευσης
και Διασποράς

Μετανάστευσης Επίκαιρα
Τεύχος 3 - Οκτώβριος 2011
Σελίδα 1

Εθνικό και
Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Πρόσφατες εξελίξεις της μετανάστευσης στις χώρες του ΟΟΣΑ

Η έκθεση εξετάζει επίσης τις δυσανάλογες επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην απασχόληση των μεταναστών σε χώρες του ΟΟΣΑ, δεδομένου ότι ο δείκτης ανεργίας των γεννηθέντων στο εξωτερικό αυξήθηκε σημαντικά περισσότερο από ότι των γηγενών. Σε όλες τις χώρες για τις οποίες διατίθενται στοιχεία με εξαίρεση τη Γερμανία οι νέοι μετανάστες επηρεάζονται ιδιαίτερα, αν και οι γυναίκες μετανάστριες έχουν καλύτερες επιδόσεις από τους άνδρες. Αυτό πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι η απασχόληση των γυναικών είναι κυρίως σε κοινωνικές και οικιακές υπηρεσίες, οι οποίες δεν επλήγησαν ιδιαίτερα από την κρίση. Οι τομείς που επηρεάστηκαν από την ύφεση αντιμετωπίζουν μειωμένα ποσοστά απασχόλησης, αντίθετα υπάρχουν ορισμένοι τομείς στους οποίους δημιουργούνται θέσεις εργασίας, όπως η υγεία, η εκπαίδευση, η μακροχρόνια φροντίδα και οι οικιακές υπηρεσίες.

Η έκθεση εξετάζει σε ειδικό κεφάλαιο θέματα επικαιρότητας στον τομέα της επιχειρηματικότητας των μεταναστών στις χώρες του ΟΟΣΑ και της συνεισφοράς τους στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Συγκεκριμένα, τα ποσοστά μεταναστών/ επιχειρηματιών διαφέρουν σημαντικά μεταξύ χωρών του ΟΟΣΑ και διαχρονικά. Γενικά, οι μετανάστες είναι πιθανότερο να ξεκινήσουν μία νέα επιχείρηση στις

περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ, ακόμη και αν οι επιχειρήσεις αυτές παρουσιάζουν χαμηλότερη βιωσιμότητα από νέες επιχειρήσεις που ξεκινούν οι γηγενείς. Αυτό είναι πιθανό να οφείλεται στο γεγονός ότι πολλές χώρες του ΟΟΣΑ έχουν εισάγει συγκεκριμένες πολιτικές προς υποστήριξη των επιχειρηματιών μεταναστών, οι οποίες ακολουθούν δύο κατευθύνσεις: α) στοχευμένα μέτρα υποστήριξης των ήδη εγκατεστημένων μεταναστών για την δημιουργία ή ανάπτυξη επιχειρήσεων στις χώρες υποδοχής και β) συγκεκριμένες πολιτικές εισδοχής που ρυθμίζουν την είσοδο και παραμονή ξένων επιχειρηματιών και επενδυτών σε μια χώρα.

Η έκθεση ολοκληρώνεται με το τρίτο ειδικό κεφάλαιο, που είναι αφιερωμένο στη διεθνή μετανάστευση προς το Ισραήλ και τις επιπτώσεις της. Η μόνιμη μετανάστευση προς το Ισραήλ βασίζεται στην εθνότητα, ωστόσο οι μετανάστες έτειναν να είναι καλύτερα εκπαιδευμένοι από τους Ισραηλινούς, να βρίσκουν γρήγορα εργασία και να έχουν υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης από τους γηγενείς. Η πολιτική ένταξης των μεταναστών στο Ισραήλ είναι εμπροσθοβαρής και βασίζεται στην επιλογή. Το σημερινό σύστημα διαχείρισης της μετανάστευσης των προσωρινών εργαζομένων βασίζεται στον κανόνα μέγιστης παραμονής πέντε ετών, οι εργαζόμενοι

περιορίζονται σε συγκεκριμένο τομέα της οικονομίας και υπόκεινται σε περιορισμούς μετακίνησης. Το σύστημα παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα για τους ξένους εργαζόμενους, κυρίως παράνομες πληρωμές και ανεπαρκείς ελέγχους. Τέλος, η εμπειρική ανάλυση του αντίκτυπου των προσωρινών ξένων εργαζομένων στην αγορά εργασίας του Ισραήλ δείχνει μία περίπλοκη κατάσταση, όπου διάφορες κατηγορίες ξένων εργαζομένων επηρεάζουν είτε θετικά είτε αρνητικά διάφορες ομάδες του πληθυσμού.

Όπως αναφέρεται και στο πρώτο ειδικό κεφάλαιο για τα 50 χρόνια του ΟΟΣΑ, η ετήσια έκθεση του ΟΟΣΑ και του Μονίμου Παρατηρητηρίου Μετανάστευσης αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο στην προσπάθεια να αξιοποιηθεί όσο το δυνατόν περισσότερο η διεθνής μετανάστευση προς στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης, τόσο στις χώρες προέλευσης όσο και στις χώρες προορισμού των μεταναστών.

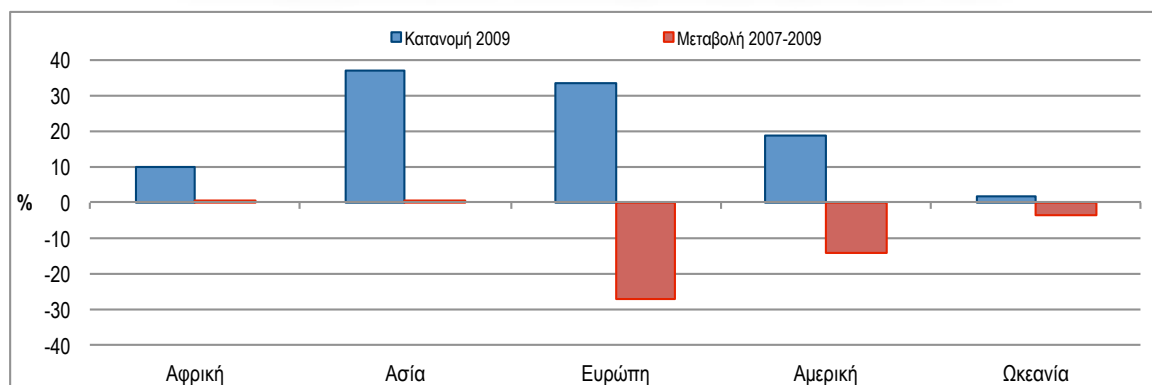
International Migration Outlook 2011, OECD, Pages: 452.

ISBN: 9789264112612 (PDF) ;

9789264112605 (print)

DOI: [10.1787/migr_outlook-2011-en](https://doi.org/10.1787/migr_outlook-2011-en)

Κατανομή μεταναστών ανά ήπειρο και μεταβολή 2007-2009

Πηγή: International Migration Outlook 2011

Επικαιρότητα

Οικονομική κρίση και παλιννόστηση

Οι επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στην απασχόληση προκάλεσαν το ερώτημα αν η οικονομική κρίση επηρεάζει την παλιννόστηση αλλοδαπών. Προκαλεί η οικονομική κρίση εκροή αλλοδαπού πληθυσμού από τη χώρα; Αφορμή στάθηκε η τελευταία απογραφή του πληθυσμού το Μάιο του 2011. Τα προσωρινά αποτελέσματα της απογραφής έδωσαν συνολικό πληθυσμό πολύ χαμηλότερο από τον εκτιμώμενο. Πιθανές αιτίες θεωρούνται α) η μείωση της φυσικής αύξησης του πληθυσμού (γεννήσεις μείον θάνατοι), β) η μη απογραφή ατόμων που είτε αρνήθηκαν να απογραφούν είτε κρύβονται και γ) η μετακίνηση των κατοίκων προς άλλες χώρες. Η απόκλιση μεταξύ των δύο μετρήσεων είναι πολύ μεγάλη για να δικαιολογηθεί από αρνητική φυσική αύξηση ή από την εσκεμμένη παράλειψη απογραφής ατόμων. Υποθέτουμε ότι πιθανότερη αιτία είναι η μετακίνηση ενός μέρους του πληθυσμού, δεδομένης και της επιδεινούμενης οικονομικής συγκυρίας στην Ελλάδα.

Για την εκτίμηση αυτής της υπόθεσης πρώτα εξετάζουμε τους αριθμούς και το ποσοστό μείωσης του πληθυσμού, έπειτα την πιθανή επίδραση της οικονομικής κρίσης, κυρίως αύξηση της ανεργίας, και

έπειτα θέτουμε το ερώτημα για πιθανό εντοπισμό ενδείξεων για μεταναστευτική εκροή ατόμων ή οικογενειών.

Αν παρακολουθήσουμε την αριθμητική εξέλιξη του πληθυσμού, παρατηρούμε ότι σύμφωνα με την

Η οικονομική κρίση επηρέασε την παλιννόστηση και αυτή προκάλεσε τη μείωση του πραγματικού πληθυσμού της Ελλάδας. Βασική αιτία είναι η ανεργία και η οικονομική ύφεση που πλήττουν περισσότερο τους αλλοδαπούς

απογραφή του 2011 ο συνολικός μόνιμος πληθυσμός της Ελλάδας είναι 10.787.690, ενώ η Eurostat εκτιμά ότι το 2010 ο συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας ήταν 11.305.100. Αν θεωρήσουμε ότι είναι σωστές και οι δύο μετρήσεις, τότε παρατηρείται απόκλιση κατά 517.410 άτομα! Ο συνολικός πληθυσμός του 2011 είναι μικρότερος ακόμη και από του 2001 κατά 146.500 άτομα (-1,34%). (Πίνακας 1)

Σημαντική παράμετρος για τις διεθνείς μεταναστευτικές ροές είναι η ανεργία που πλήττει Έλληνες και ξένους εργαζόμενους στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της Ελ. Στατ. κατά το α' τρίμηνο του 2009 το ποσοστό

ανεργίας ήταν 9,3%, του 2010 ανήλθε σε 11,7%, ενώ το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011 ήταν 15,9%. Αν συγκρίνουμε το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με ξένη υπηκοότητα με το μέσο εθνικό ποσοστό ανεργίας, τότε παρατηρούμε ότι μέχρι και το 2008 το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με ξένη υπηκοότητα ήταν μικρότερο από το μέσο εθνικό, ενώ από τα 2009 αυξήθηκε τόσο το συνολικό ποσοστό όσο και το ποσοστό των ατόμων με ξένη υπηκοότητα σε σχέση με το μέσο εθνικό. Το ποσοστό ανεργίας για τους αλλοδαπούς είναι αρκετά υψηλότερο από το μέσο εθνικό, δηλαδή η ανεργία πλήττει περισσότερο τα άτομα με ξένη υπηκοότητα από το 2009 και μετά. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου ότι η πλειοψηφία των αδειών διαμονής δίνονται για εργασία. (Πίνακας 2) Οι ειδικότερες αιτίες που ωθούν κυρίως τους μετανάστες σε φυγή από την Ελλάδα είναι α) η δυσμενής επίδραση της κρίσης σε κλάδους όπου απασχολούνται κυρίως οι άνδρες, όπως οι κατασκευές, β) οι πολύ περιορισμένες προοπτικές απασχόλησης για τους νέους μετανάστες και γ) η χαμηλότερη εκπαίδευση τους σε σύγκριση με τους γηγενείς, καθώς οι περισσότεροι καταρτισμένοι αντιμετωπίζουν λιγότερα προβλήματα από εκείνους που διαθέτουν ικανότητες μεσαίου επιπέδου.

Η μεγαλύτερη ομάδα μεταναστών στην Ελλάδα είναι από την Αλβανία, στην οποία φαίνεται ότι οι περισσότεροι επιστρέφουν σταθερά. Σύμφωνα με τους υπεύθυνους του Αλβανικού Ιδρύματος Διεθνών Σπουδών (AIDS), από το περίπου μισό εκατομμύριο Αλβανών που βρίσκονταν στην Ελλάδα έχει ήδη αποχωρήσει «κατά κύματα» ένα ποσοστό πάνω από 15%. Η ενσωμάτωσή τους στην πατρίδα τους ωστόσο, αναμένεται αρκετά δύσκολη, καθώς η ανεργία είναι αρκετά υψηλή, γεγονός που σχετίζεται και με την κατακόρυφη πτώση των εμβασμάτων από την Ελλάδα.

Πίνακας 1. Συνολικός πληθυσμός και πληθυσμός αλλοδαπών 2001, 2009, 2011

	2001	2009	2010	2011
Συνολικός πληθυσμός	10.934.097	11.282.571	11.305.100	10.787.690
Πληθυσμός αλλοδαπών	761.813	840.000	791.700	?
Αλλοδαποί με άδεια διαμονής και εργασίας	608.325	602.797	553.916	447.658

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ και Γ.Γ. Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής

Επικαιρότητα

Η Παγκόσμια Τράπεζα έχει καταγράψει δραστική μείωση των εμβασμάτων, η οποία ξεκίνησε μετά το 2007, αυξήθηκε το 2010 και η μείωση αυτών βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη. Η επιστροφή μεταναστών εντοπίζεται ότι ξεκινά τον Ιανουάριο του 2010 με μεγαλύτερο σημείο εκροής τον Ιανουάριο του 2011. Η εκροή αυτή δεν είναι επαναπαλτισμός, δηλαδή κρατικά οργανωμένη και ομαδική επιστροφή αλλοδαπών από το ελληνικό κράτος προς τη χώρα από όπου προέρχονται, όπως συμβαίνει σε περιπτώσεις παράνομων αλλοδαπών που επιστρέφονται με τη συνεργασία του Ταμείου Εξωτερικών Συνόρων και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επιστροφών. Πρόκειται για εκούσια κίνηση μεμονωμένων ατόμων πίσω στην πατρίδα τους, δηλαδή παλιννόστηση αυτών. Ωστόσο, η επιστροφή τους κατά πάσα πιθανότητα είναι προσωρινή, μέχρι να βελτιωθεί η κατάσταση στην Ελλάδα.

Οι βασικοί παράγοντες που επιδρούν στην παλιννόστηση, η ανεργία και η οικονομική ύφεση, είναι κοινά χαρακτηριστικά με προηγούμενες μεγάλες κρίσεις, όπως το χρηματιστηριακό κραχ στις ΗΠΑ το 1929, η πετρελαϊκή κρίση το 1973 και η ασιατική κρίση το 1997-8. Ωστόσο, η σημερινή κρίση διαφοροποιείται από τις προηγούμενες ως προς τις επιδράσεις και τα χαρακτηριστικά της: α) δεν επιβλήθηκαν μέτρα προστασίας του

ημεδαπού εργατικού δυναμικού ή περιορισμός των δικαιωμάτων των νομίμων μεταναστών, β) επιβλήθηκε περιοριστική δημοσιονομική πολιτική κυρίως λόγω της ανάγκης εξυγίανσης των δημοσιονομικών μεγεθών της οικονομίας των χωρών υποδοχής, γ) υπήρξε μείωση των εμβασμάτων που αποστέλλονται στις χώρες προέλευσης και επακόλουθη μείωση των επενδύσεων και της ανθρωπιστικής βοήθειας που λαμβάνουν και δ) κατέστη δυσκολότερη ή μη επιθυμητή η επιστροφή των μεταναστών στις χώρες προέλευσης τόσο από τους μετανάστες όσο και από τις χώρες τους.

Εκτός από την αύξηση της ανεργίας και τη σημαντική επιδείνωση της δημοσιονομικής κατάστασης, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που συμβάλλουν στη μείωση τόσο του μεταναστευτικού αποθέματος όσο και των νέων εισροών μεταναστών στη χώρα μας, όπως η Συμφωνία Επανεξδοχής μεταξύ ΕΕ και

Αλβανίας που συνέβαλλε στη μείωση των παράνομων μεταναστών από τα Ελληνο-Αλβανικά σύνορα, η μειωμένη παροχή αδειών για διαμονή και εργασία στη χώρα και η παράλληλη μείωση των αιτήσεων για άσυλο, η μειωμένη επιστροφή παράνομων αλλοδαπών από άλλες ευρωπαϊκές χώρες προς την Ελλάδα στα πλαίσια της Συμφωνίας του

Δουβλίνου λόγω αδυναμίας φιλοξενίας και διαχείρισης του μεγάλου αριθμού τους και η επιστροφή αρκετών παράνομων αλλοδαπών μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφής.

Συμπεραίνουμε ότι η οικονομική κρίση επηρέασε την παλιννόστηση και το μέγεθος του αλλοδαπού πληθυσμού στην Ελλάδα. Η ανεργία και η οικονομική ύφεση πλήττουν περισσότερο τους αλλοδαπούς, που αναγκάζονται να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Οι επιστροφές εντοπίζονται κυρίως στη γειτονική Αλβανία, από την οποία προέρχεται το μεγαλύτερο μέρος του μεταναστευτικού αποθέματος της Ελλάδας. Η εκροή αυτή, οδηγεί σε μείωση του μεταναστευτικού αποθέματος, και σε συνδυασμό με το δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας οδηγεί σε μείωση του πραγματικού πληθυσμού της χώρας.

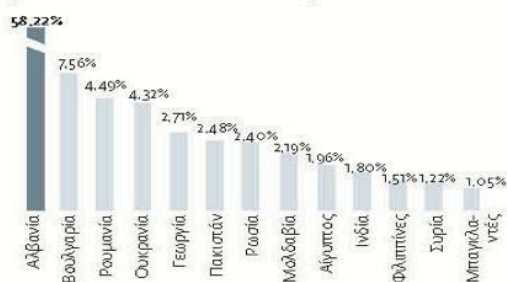
Για συνεχή ενημέρωση σε θέματα μετανάστευσης, επισκευθείτε τη σελίδα του Ε.Μ.ΜΕ.ΔΙΑ στο [facebook](#)

Ενδεικτικές πηγές:

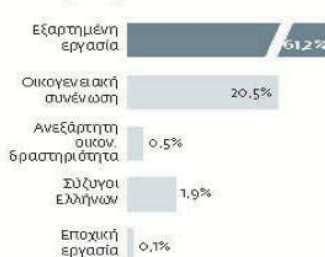
- Δρεπτάκης, Μ., Ποιός είναι ο πληθυσμός της χώρας το 2011; Ελευθεροτυπία 06/08/2011
- Δελτίο Τύπου της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής για τα προσωρινά αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού 2011, 22/07/11.
- International Migration Outlook, SOPEMI, 2011, OECD
- www.statistics.gr
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Main_Page

Πίνακας 2. Κύριες χώρες προέλευσης μεταναστών και κύριες κατηγορίες αδειών διαμονής

Κύριες χώρες προέλευσης μεταναστών (ποσοστό επί του συνόλου)

Κύριες κατηγορίες αδειών διαμονής

Πηγή: Ένωση Μεταναστών Ελλάδας

Επικαιρότητα

Οι συντηρητικές τάσεις εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφήνουν εκτός Σένγκεν τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία

Τα πρόσφατα γεγονότα της «Αραβικής Άνοιξης» δημιούργησαν ανασφάλεια στην ΕΕ καθώς οι ιδιαίτερες αυξημένες ροές αιτούντων άσυλο και μεταναστών δοκίμασαν την αποτελεσματικότητα της φύλαξης των συνόρων και συνακολούθως έθεσαν υπό αμφισβήτηση τον ενιαίο χώρο της Συνθήκης του Σένγκεν.

Οι πρώτες αντιδράσεις ήρθαν από την πλευρά της Ιταλίας και της Γαλλίας οι οποίες πρότειναν από κοινού την αναθεώρηση της Συνθήκης του Σένγκεν ώστε να υπάρχει η δυνατότητα προσωρινής αναστολής της ισχύος της συνθήκης όταν μια χώρα αντιμετωπίζει έκτακτη και σοβαρή απειλή του δημοσίου συμφέροντος της.

Επί του ζητήματος τοποθετήθηκε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 16 Σεπτεμβρίου, προτείνοντας να γίνει πιο αυστηρή η επιτήρηση των κρατών-μελών της Σένγκεν αλλά και των υποψήφιων κρατών. Επίσης, αναφορικά με το ζήτημα του προσωρινού κλεισίματος των συνόρων σε έκτακτες περιστάσεις, πρότεινε την μεταφορά της αρμοδιότητας της λήψης της απόφασης από τα κράτη μέλη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πρόταση αυτή μεταθέτει τον κύριο άξονα λήψης αποφάσεων από τις εθνικές κυβερνήσεις στις Βρυξέλλες, γεγονός που προκάλεσε τη συντονισμένη αντίδραση της Γερμανίας, της Γαλλίας και της Ισπανίας.

Επιπροσθέτως, οι συντηρητικές τάσεις σε πολλές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, οι οποίες έχουν μεγαλύτερη απήχηση εξαιτίας της έξαρσης του μεταναστευτικού ζητήματος τον τελευταίο χρόνο, συνέβαλλαν στην περαιτέρω καθυστέρηση της ένταξης της Βουλγαρίας και Ρουμανίας στον ενιαίο χώρο του Σένγκεν. Η Βουλγαρία και η Ρουμανία εισήλθαν στην ΕΕ το 2007,

και με την είσοδο τους ολοκληρώθηκε η πέμπτη διεύρυνση που είχε ξεκινήσει το 2004. Η καθυστερημένη είσοδος αυτών των χωρών σε σχέση με τις γειτονικές τους που εισήλθαν το 2004

Ο εθνικισμός και ο ευρωσκεπτικισμός στην Δυτική Ευρώπη αντιδρά στην διεύρυνση του χώρου Σένγκεν. Ο αποκλεισμός όμως Βουλγαρίας και Ρουμανίας είναι εξαιρετικά αμφίβολο ότι θα συμβάλει στη διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος

δικαιολογήθηκε από τις ελλείψεις που είχαν αναφορικά με την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς. Αν και το 2007 εισήλθαν κανονικά στην ΕΕ οι ανησυχίες παρέμειναν και για αυτό η Επιτροπή αποφάσισε να τις επιβλέπει μέσω της ίδρυσης ενός Μηχανισμού Συνεργασίας και Ελέγχου (Co-operation and Verification Mechanism – CVM), ο οποίος αρχικά είχε προβλεφθεί να λειτουργήσει για τρία χρόνια, αργότερα όμως αποφασίστηκε να συνεχίσει να είναι ενεργός επ'αόριστον. Επίσης, εξ αιτίας της ανησυχίας των κρατών-μελών της Δυτικής Ευρώπης ότι θα αντιμετωπίσουν μαζική μετανάστευση από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία με το που θα αποκτούσαν την ιδιότητα του κράτους-μέλους της ΕΕ, δόθηκε η δυνατότητα αναστολής της ισχύος της αρχής της ελεύθερης εργασίας εντός των συνόρων της ένωσης για διάστημα μέχρι και επτά χρόνια, με αποτέλεσμα αρκετές χώρες να διατηρήσουν το σύστημα των αδειών εργασίας για τους Βούλγαρους και τους Ρουμάνους πολίτες.

Αναφορικά με την είσοδο τους στον ενιαίο χώρο της συνθήκης του Σένγκεν, αυτή είχε προγραμματιστεί για το 2011 καθώς εκτιμήθηκε ότι

έχουν σημαντικές ελλείψεις στα αστυνομικά και τα δικαστικά τους συστήματα.

Εντούτοις, το Νοέμβριο του 2010 και ενώ η αρχική εκτίμηση ότι η Βουλγαρία και η Ρουμανία θα εισέλθουν στη ζώνη Σένγκεν το Μάρτιο του 2011, τέσσερα κράτη-μέλη, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ολλανδία, και η Φιλανδία, εξέφρασαν αμφιβολίες. Υπό αυτές τις συνθήκες, το πρώτο εξάμηνο του 2011 και κατά την έναρξη της Ουγγρικής προεδρίας, η οποία είχε θέσει ως μία από τις προτεραιότητες της την είσοδο της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ζώνη του Σένγκεν, επιδιώχθηκε ένας πολιτικός συμβιβασμός ώστε να προγραμματιστεί τουλάχιστον μια νέα ημερομηνία εισόδου των δύο χωρών στη ζώνη Σένγκεν.

Το ζήτημα της ένταξης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας τέθηκε εκ νέου κατά την σύνοδο των Υπουργών Εσωτερικών της Ένωσης της 22 Σεπτεμβρίου 2011, όπου και απορρίφθηκε καθώς η Φιλανδία και η Ολλανδία έθεσαν βέτο. Σε αυτήν την απόφαση αντιτάχθηκε η Πολωνική Προεδρία της ΕΕ, δηλώνοντας ότι αποκάλυπτε την κρίση εμπιστοσύνης στην Ένωση. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο έχει ήδη εγκρίνει την είσοδο των δύο χωρών από τον Ιούνιο κρίνοντας ότι πληρούν όλες τις τεχνικές προϋποθέσεις, στην ίδια γραμμή τόνισε ότι οι δύο χώρες έπεσαν θύμα του «λαϊκισμού». Η Γαλλία και η Γερμανία που είχαν αντιπαχθεί σε προηγούμενη φάση στην ένταξη των δύο χωρών σύμφωνα με διπλωματικούς κύκλους ήταν έτοιμες να δεχτούν ένα πλάνο ένταξης σε δύο φάσεις, δηλαδή αρχικά να ανοίξουν τα εναέρια και τα θαλάσσια σύνορα και αργότερα τα χερσαία.

Η Ολλανδία και η Φιλανδία αιτιολόγησαν την στάση τους με

βάση τις εκθέσεις του Μηχανισμού Συνεργασίας και Ελέγχου, ο οποίος κρίνει ότι οι κυβερνήσεις της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας δεν είναι ακόμα σε θέση να επιβάλλουν αποτελεσματικά τους νόμους και τα επίπεδα της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος είναι υψηλά. Αν και οι παραπάνω εκθέσεις δεν αποτελούν θεσμικό προαπαιτούμενο για την ένταξη των δύο χωρών στη ζώνη του Σένγκεν, κρίνεται ότι ο αδύναμος κρατικός μηχανισμός επιβολής του νόμου θα επηρεάσει την φύλαξη των συνόρων και την διαχείριση των απορρήτων προσωπικών δεδομένων που μοιράζονται οι χώρες του Σένγκεν. Επίσης, οι θεσμικές αδυναμίες που εντοπίζονται από τον Μηχανισμό Συνεργασίας και Ελέγχου δημιουργούν πρακτικά προβλήματα κατά την εφαρμογή της συνθήκης του Σένγκεν, καθώς τίθεται υπό αμφισβήτηση η αποτελεσματική εποπτεία των αεροπορικών εταιρειών οι οποίες στην ζώνη του Σένγκεν είναι επιφορτισμένες και με αρμοδιότητες ελέγχου και ταυτοποίησης διαβατηρίων. Επιπροσθέτως, η πολιτική συγκυρία στην Ολλανδία όπου η κυβερνητική συμμαχία εξαρτάται από το αντι-μεταναστευτικό Κόμμα για την Ελευθερία λειτουργήσε σαφώς ενάντια στην ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας.

Η Βουλγαρία και η Ρουμανία από την πλευρά τους αντέδρασαν έντονα στην απόρριψη τους από τη ζώνη του Σένγκεν. Ήδη από τις προηγούμενες μέρες, ο Βούλγαρος υπουργός Εξωτερικών είχε προειδοποιήσει ότι ενδεχόμενος αποκλεισμός της χώρας του θα αποθάρρυνε τις προσπάθειες εναρμόνισης και συμμόρφωσης με τις προδιαγραφές της συνθήκης του Σένγκεν. Παράλληλα, η Ρουμανία έκλεισε τα σύνορά της σε φορτίο με Ολλανδικές τουλίπες προφασισζόμενη λόγους δημόσιας υγείας. Μετά την σύνοδο της 22ης Σεπτεμβρίου όπου πλέον οριστικοποιήθηκε ο αποκλεισμός από την ζώνη Σένγκεν ο Ρουμάνος πρόεδρος Traian Basescu

υπογράμμισε ότι αναλαμβάνει προσωπικά την πλήρη ευθύνη για την αποτυχία ένταξης στο Schengen. Ο Basescu τόνισε ότι Ολλανδία και Φινλανδία συμπεριφέρθηκαν με «μη ευρωπαϊκό τρόπο» και ότι η χώρα του δε

θα είχε ποτέ μια τέτοια συμπεριφορά. Επαίνεσε την Πολωνία για την «πολύ έξυπνη» διαμεσολάβησή της, που

απέφυγε την ψηφοφορία και συνακόλουθα το βέτο. Πράγματι, μόλις Χάγη και Ελσίνκι γνωστοποίησαν τις θέσεις τους, η Πολωνική Προεδρία ανέβαλε την απόφαση αντί να διεξάγει ψηφοφορία.

Οι επιπτώσεις της αποτυχίας ένταξης στη ζώνη του Σένγκεν πιθανά θα είναι περισσότερες στην Βουλγαρία καθώς έχει τοπικές και προεδρικές εκλογές στις 23 Οκτωβρίου. Ο κύριος υποψήφιος της αντιπολίτευσης για τις προεδρικές εκλογές Ivailo Kalfin προειδοποίησε ότι η Βουλγαρία θα απομονωθεί εάν ακολουθήσει τη στρατηγική του ΥΠΕΞ της Nickolay Mladenov. Ο τελευταίος έχει τονίσει ότι εάν απορριφθεί η ένταξη της Βουλγαρίας στο Schengen, τότε η χώρα θα ασκήσει βέτο στην μεταρρύθμιση του Schengen, που πρότειναν Ιταλία και Γαλλία.

Συμπερασματικά, η απόρριψη ένταξης στη ζώνη του Σένγκεν της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας είναι εξαιρετικά αμφίβολο ότι προήλθε εξαιτίας αντικειμενικών λόγων που σχετίζονται με την ικανότητα των δύο χωρών να φυλλάξουν τα σύνορά τους. Αντιθέτως το πολιτικό κλίμα και η πρόσφατη αύξηση των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο από την Βόρεια Αφρική, επηρέασαν καθοριστικά τη στάση της Ολλανδίας και της Φινλανδίας. Επίσης, η ολοένα και αυστηρότερη στάση των χωρών της Βόρειας Ευρώπης απέναντι στα νεώτερα μέλη της ένωσης επιβεβαιώνει για μία ακόμα φορά την προτίμηση

στην εμβάθυνση και όχι στην διεύρυνση. Παραμένει ωστόσο άγνωστο εάν ο αποκλεισμός των δύο χωρών θα λειτουργήσει θετικά και θα τις βοηθήσει να βελτιωθούν ή εάν θα λειτουργήσει αποθαρρυντικά. Σε κάθε

περίπτωση είναι βέβαιο ότι το ζήτημα θα συζητηθεί ξανά στην σύνοδο κορυφής της ΕΕ της 23ης

Οκτωβρίου, χωρίς να αναμένονται όμως εξελίξεις πριν την έκδοση της επόμενης έκθεσης του Μηχανισμού Συνεργασίας και Ελέγχου στα μέσα του 2012.

Ενδεικτικές πηγές:

- Zaiotti Ruben, Cultures of Border Control: Schengen and the Evolution of European Frontiers, University of Chicago Press, 2011
- Papadimitriou Dimitris, Gateva Eli, "Between Enlargement-led Europeanisation and Balkan Exceptionalism: an appraisal of Bulgaria's and Romania's entry into the European Union", GreeSE Paper No 25, Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, April 2009
- Trauner, Florian, "Post-accession compliance with EU law in Bulgaria and Romania: a comparative perspective". In: Frank Schimmelfennig and Florian Trauner (eds): Post-accession compliance in the EU's new member states, European Integration online Papers (EIoP), Special Issue 2, Vol. 13, 2009

Επικαιρότητα

Η κληρονομιά μιας δεκαετίας:
Διασυνδέοντας τη μετανάστευση με την ασφάλεια μετά την 11/9

Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ και τα συνεπακόλουθα χτυπήματα στη Μαδρίτη (11 Μαρτίου 2004), το Λονδίνο (7 Ιουλίου 2005) και αλλού, η μεταναστευτική πολιτική των χωρών υποδοχής μπήκε στο μικροσκόπιο των εξελίξεων και συνδέθηκε βίαια και άμεσα με θέματα τρομοκρατίας και ασφάλειας. Ζητήματα που στο παρελθόν αποτελούσαν φυσικά μέσα άσκησης μεταναστευτικής πολιτικής, στο νέο περιβάλλον που προέκυψε απέκτησαν νέα βαρύτητα, σημασία και ερμηνευτικό πλαίσιο.

Τα μέτρα που ελήφθησαν, ιδίως από τα κράτη που επλήγησαν άμεσα, είχαν ως στόχο αφενός την αυστηρότερη επιτήρηση των μεταναστευτικών πληθυσμών που κατοικούσαν εντός της επικράτειας τους, αφετέρου δε την αποτελεσματικότερη φύλαξη των συνόρων τους. Για πολλούς μελετητές, τα μέτρα αυτά αποτέλεσαν απαραίτητες διορθώσεις στις εξαιρετικά χαλαρές πολιτικές επιτήρησης του νόμου, οι οποίες θεωρούνταν πως είχαν αφήσει τους γηγενείς πληθυσμούς ευάλωτους σε εγκληματικές ενέργειες των νομίμως ή παρανόμως διαμενόντων αλλοδαπών.

Για άλλους ωστόσο, οι αντιδράσεις, οι νέες ρυθμίσεις και οι επιλεχθείσες πολιτικές δύναται να ερμηνευτούν με δυο τρόπους. Σύμφωνα με τη πρώτη θεώρηση, αποτελούν αποκυήματα πανικού, που προέκυψαν αντανakλαστικά ως αντιδράσεις στις νέες, ασύμμετρες απειλές. Ωστόσο, σύμφωνα με τη δεύτερη και επικρατέστερη θεώρηση, ήταν αποτέλεσμα σκόπιμων προσπαθειών εκ μέρους συντηρητικών ομάδων και πολιτικών ελίτ που τάσσονται εναντίον της μετανάστευσης. Υπό αυτό το πρίσμα, οι ομάδες αυτές εκμεταλλεύτηκαν το νέο πλαίσιο θεώρησης της μετανάστευσης ως "απειλή κατά της ασφάλειας", προκειμένου να προκρίνουν, υποστηρίξουν και θεσπίσουν περιοριστικά μέτρα τα

οποία προηγουμένως δεν έχαιραν πολιτικής υποστήριξης.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι τέσσερις συντονισμένες επιθέσεις αυτοκτονίας, υποκινούμενες από το διεθνές τρομοκρατικό δίκτυο της Αλ Καϊντα, άλλαξαν δραματικά τη σειρά προτεραιότητας στην πολιτική ατζέντα. Πλέον, ζητήματα εθνικής ασφάλειας προάγονταν σε κυρίαρχο θέμα στις σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και υπόλοιπου κόσμου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι διμερείς σχέσεις ΗΠΑ και Μεξικό, όπου τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου ξεκάθαρα ανέκοψαν την πορεία φιλελευθεροποίησης της μεταναστευτικής πολιτικής των ΗΠΑ, η οποία τότε βρισκόταν υπό αναμόρφωση. Επιπρόσθετα, οι επιθέσεις ανέτρεψαν πλήρως το πλαίσιο κατανόησης και συνεργασίας που

τουρίστες ή φοιτητές, χωρίς το σύστημα ελέγχου να μπορεί να τους εντοπίσει ως πιθανούς τρομοκράτες. Εξάλλου, ακόμη και αν το σύστημα ελέγχου τούς είχε αναγνωρίσει ως τρομοκράτες, οι αεροπειρατές και πάλι θα μπορούσαν να εισέλθουν παράνομα μέσω των διατρητών συνόρων με τον Καναδά ή το Μεξικό. Επιπρόσθετα, οι δραστηριότητες των αεροπειρατών μετά την είσοδο τους, τόνισαν τις ανεπάρκειες εφαρμογής της μεταναστευτικής πολιτικής στο εσωτερικό της χώρας, καθώς έως τότε οι ΗΠΑ δεν κατέγραφαν τις κινήσεις των αλλοδαπών από τη στιγμή που περνούσαν τα σύνορα. Ως τελευταίο έλλειμμα επισημάνθηκε η σημαντική διαφοροποίηση και αναντιστοιχία μεταξύ των χωρών υποδοχής ως προς τη διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου.

Προς κάλυψη των ανωτέρω ελλειμμάτων, σημειώθηκαν άμεσα δράσεις στο επίπεδο της εσωτερικής πολιτικής. Ένα μήνα μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις, ο πρόεδρος Μπους δημοσίευσε τη 2η Προεδρική Οδηγία Εσωτερικής Ασφάλειας (Homeland Security Presidential Directive) που έφερε ως τίτλο "Καταπολέμηση της τρομοκρατίας μέσω των πολιτικών μετανάστευσης", διασυνδέοντας έτσι ρητά σε υψηλό επίπεδο τη διαχείριση της μετανάστευσης με τις έννοιες της τρομοκρατίας και της ασφάλειας. Η δημιουργία του Υπουργείου Εσωτερικής Ασφάλειας [Department of Homeland Security (DHS)] στο οποίο ενσωματώθηκαν τα τμήματα της Υπηρεσίας Πολιτογράφησης καθώς και άλλες θεσμικές αλλαγές στις γραφειοκρατικές δομές διαχείρισης της μετανάστευσης, ενέτειναν αυτή τη σύνδεση. Επιπλέον, θεσπίστηκαν διατάξεις βάσει των οποίων οι μετανάστες όφειλαν να δηλώνουν τυχόν αλλαγή στη διεύθυνση κατοικίας τους και τέθηκαν περιορισμοί στην απόκτηση και χρήση διαφόρων μορφών ταυτοποίησης από μη πολίτες. Όλα τα παραπάνω, αλλά

Οι αντιδράσεις, οι νέες ρυθμίσεις και οι επιλεχθείσες πολιτικές ήταν αποτέλεσμα σκόπιμων προσπαθειών εκ μέρους συντηρητικών ομάδων και πολιτικών ελίτ, οι οποίες εκμεταλλεύτηκαν το νέο πλαίσιο θεώρησης της μετανάστευσης ως "απειλή κατά της ασφάλειας", προκειμένου να προκρίνουν, υποστηρίξουν και θεσπίσουν περιοριστικά μέτρα τα οποία προηγουμένως δεν έχαιραν πολιτικής υποστήριξης

είχε οικοδομηθεί σταδιακά μεταξύ των προέδρων Τζωρτζ Μπους και Βιθέντε Φόξ, το οποίο αφορούσε μεταξύ άλλων και την ομαλοποίηση των σχέσεων των δυο κρατών στα ζητήματα διαχείρισης της μετανάστευσης.

Μελέτες που εκπονήθηκαν μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις, τόνισαν ότι η συμπεριφορά των τρομοκρατών της 11ης Σεπτεμβρίου έκανε ορατή μια σειρά από ελλείμματα τόσο στην μεταναστευτική πολιτική των ΗΠΑ per se, όσο και στις διαδικασίες που επέτρεψαν την είσοδο και την ελεύθερη κυκλοφορία των τρομοκρατών στο εσωτερικό της χώρας. Κατ' αρχήν, πολλοί από τους αεροπειρατές έλαβαν βίζες, ώστε να εισέλθουν στις ΗΠΑ ως

και η δίχως προηγούμενο ολοκληρωτική και πολυεπίπεδη συμμετοχή των κρατικών και πολιτειακών αρχών στην εφαρμογή των μεταναστευτικών νόμων, έφεραν ως αποτέλεσμα σημαντικές αλλαγές στην πολιτική χορήγησης πολιτικού ασύλου, στον αριθμό των μεταναστών στους οποίους επιτρέπεται η είσοδος, καθώς και στον τρόπο με τον οποίο γίνεται η επιτήρηση των συνόρων.

Η αντίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των επιμέρους ευρωπαϊκών χωρών στις τρομοκρατικές πράξεις ήταν μετριοπαθέστερη συγκριτικά με αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών, χωρίς ωστόσο αυτή να αρνείται τη διασύνδεση ασφάλειας και μετανάστευσης. Έτσι, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης (Ιούνιος του 2002) τόνισε τη σημασία της λήψης ουσιαστικών μέτρων για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης μέσω και της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων. Τόσο τα μέτρα που υιοθετήθηκαν από την ΕΕ μετά την 11η Σεπτεμβρίου όσο και η ρητορική που χρησιμοποιήθηκε σε σχέση με τους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο, κατέστησε τη μετανάστευση ως θέμα άμεσα συνδεδεμένο με την τρομοκρατία. Έτσι, έγινε σχεδόν αδιανόητο να πραγματοποιείται αναφορά στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, χωρίς ειδική αναφορά στις απειλές που προέρχονται από τη μετανάστευση, ή, αντιστρέφοντας το επιχείρημα, έγινε εξίσου αδιανόητο να πραγματοποιείται αναφορά στη μετανάστευση χωρίς παράλληλη αναφορά στην ασφάλεια.

Σε επίπεδο ευρωπαϊκών χωρών, οι πολιτικές επιπτώσεις της διασύνδεσης μεταξύ πράξεων τρομοκρατίας και του φαινομένου της μετανάστευσης δεν έγιναν πουθενά αλλού πιο ξεκάθαρες από ότι στην περίπτωση της Ολλανδίας. Η ραγδαία άνοδος του κόμματος "Pim Fortuyn List" το οποίο είχε σαφή αντιμεταναστευτική ρητορική, η δολοφονία του ηγέτη του το 2002 και εν συνεχεία η δολοφονία του σκηνοθέτη Τεο Βαν Γκογκ το 2004 από έναν γηγενή μουσουλμάνο, προκάλεσε προβληματισμό στις

Ολλανδικές αρχές. Ο προβληματισμός αφορούσε το κατά πόσο η σταθερή προσήλωση στην αρχή της πολυπολιτισμικότητας ως βάση της πολιτικής ενσωμάτωσης των μεταναστών, απέδιδε πραγματικά τα επιθυμητά αποτελέσματα. Στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, οι αντιδράσεις στο δίπολο που δημιουργήθηκε μεταξύ μετανάστευσης και τρομοκρατίας ήταν ανάμικτες. Ενδιαφέρον προκαλεί ωστόσο το γεγονός ότι ενώ η αντίδραση της Ευρώπης στις τρομοκρατικές επιθέσεις ήταν στο σύνολό της ηπιότερη από αυτή των ΗΠΑ, η διασύνδεση του ισλαμικού εξτρεισμού με το μεταναστευτικό πληθυσμό φαίνεται να είναι εντονότερη στη Γηραιά Ήπειρο.

Πέραν των *de facto* αντιδράσεων των κρατών στις νέες προκλήσεις, σε θεωρητικό επίπεδο έχουν διατυπωθεί διαφορετικές κρίσεις σχετικά με το αν και κατά πόσο τελικά η μετανάστευση αποτελεί πραγματική απειλή για τη εθνική ασφάλεια ενός κράτους. Θεωρητικοί διεθνών σχέσεων από σχολές σκέψης που αφορούν στη μελέτη της ασφάλειας (προερχόμενοι ιδίως από τη Σχολή της Κοπεγχάγης), παρατηρούν ότι η μετανάστευση έχει μετατραπεί σε ζήτημα ασφαλείας, όχι απαραίτητα λόγω της φύσης ή της αντικειμενικής της σημασίας ως απειλή, αλλά επειδή ως ζήτημα έχει παρουσιαστεί ως τέτοιο. Έτσι υποστηρίζουν ότι από τη στιγμή που η μετανάστευση αναπαρίσταται στις δημόσιες συζητήσεις ως απειλή για τις κοινωνίες υποδοχής, αυτομάτως ενδύεται τον μανδύα αυτό. Κατά συνέπεια, η ύπαρξη της απειλής αυτής νομιμοποιεί και δικαιολογεί τη λήψη μέτρων προς αντιμετώπιση της.

Η πλειονότητα ωστόσο των μελετητών ορθά θεωρεί τη σύνδεση μετανάστευσης και ασφάλειας υπερτιμημένη υποστηρίζοντας ότι οι πραγματικοί κίνδυνοι για την ασφάλεια ενός κράτους από τη μετανάστευση είναι σαφώς μικρότερης σημασίας. Σύμφωνα με αυτούς, η μεγάλη πλειοψηφία των μεταναστών πρώτης γενιάς καθώς και των απογόνων τους (μετανάστες δεύτερης ή ακόμη και τρίτης γενιάς)

οι οποίοι ζουν στις δυτικές κοινωνίες, είναι νομοταγείς πολίτες και με τις δραστηριότητές τους συμμετέχουν ενεργά και συμβάλλουν θετικά στις χώρες υποδοχής. Τα ανωτέρω βέβαια δεν αποκλείουν το γεγονός ότι ορισμένοι μετανάστες μπορεί όντως να μετατραπούν σε απειλή. Στο περιθώριο των σύγχρονων κοινωνιών, ένας συνδυασμός παραγόντων όπως πορώδη σύνορα, ελλιπής παροχή εκπαίδευσης, κινήτρων και ευκαιριών απασχόλησης, γκετοποίηση, καθώς και συνύπαρξη πολιτισμών που αντιλαμβάνονται διαφορετικά τις ισορροπίες μεταξύ θρησκείας και δημόσιας ζωής, δύναται να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για τη μετατροπή της μετανάστευσης από παίγνιο θετικού αθροίσματος σε παίγνιο αρνητικού αθροίσματος. Κατά συνέπεια, από την οπτική της κυβερνητικής πολιτικής, σκόπιμο είναι να πραγματοποιηθεί μια ευαίσθητη εκτίμηση του πραγματικού βαθμού επικινδυνότητας και να σχεδιαστούν / αναπτυχθούν οι κατάλληλες δράσεις, οι οποίες αφενός δεν θα παραβιάζουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των μεταναστών, αφετέρου θα προάγουν την επιτυχή ενσωμάτωσή τους στις κοινωνίες υποδοχής, αντιστρέφοντας έτσι την κληρονομιά αυτής της δεκαετίας.

Ενδεικτικές πηγές:

- Guild, E. 2009. Security and migration in the 21st century. Cambridge; Polity.
- Huysmans, J. 2006. The politics of insecurity: fear, migration, and asylum in the EU. Milton Park, Abingdon, Oxon; Routledge.
- Tirman, John, ed. 2004. The Maze of Fear: Security and Migration after 9/11. New York: New Press.

Επικαιρότητα

Ισλαμοφοβική Ευρώπη (·)

Ιούλιος 2011, Όσλο. Η Ευρώπη γίνεται μάρτυρας ενός φρικτού μακελίου που λαμβάνει χώρα στη Νορβηγική πρωτεύουσα με εκατοντάδες νεκρούς. Στο κέντρο του Όσλο, στην περιοχή όπου εδρεύουν κυβερνητικά γραφεία, το γραφείο του Πρωθυπουργού της χώρας, Υπουργεία και το μεγαλύτερο νορβηγικό ειδησεογραφικό πρακτορείο, πραγματοποιείται ισχυρή βομβιστική επίθεση. Παράλληλα, ενώ όλα τα μάτια ήταν στραμμένα σε αυτή την «προμοκρατική» ενέργεια που τάρανε την ανυποψίαστη Νορβηγική κοινωνία, στο νησί Ουτόγια, όπου εκείνη την περίοδο πραγματοποιούνταν η ετήσια συγκέντρωση της νεολαίας του κυβερνώντος Εργατικού Κόμματος, ένας άντρας με την ενδυμασία αστυνομικού δολοφονεί εν ψυχρώ ανήλικους νέους κατασκηνωτές που λάμβαναν μέρος στις εκδηλώσεις. Η κατάσταση χαρακτηρίζεται δικαιολογημένα κρίσιμη από τον Πρωθυπουργό ο οποίος συντηρημένος, όπως και η υπόλοιπη κοινή γνώμη, παρακολουθούσε τις εξελίξεις.

Δράστης της διπλής επίθεσης η οποία είχε ως συνέπεια εκατοντάδες αθώα θύματα ήταν ο Άντερς Μπέρνινγκ Μπρέιβικ. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του κίνητρο τον πράξεων του υπήρξε η προστασία της Ευρώπης από την εξάπλωση του ισλαμικού στοιχείου. Ο 32χρονος είχε κατά καιρούς εκφράσει τις έντονες ακροδεξιές και αντι-ισλαμικές του απόψεις σε διάφορους διαδικτυακούς ιστοτόπους (blogs) καθώς επίσης και στο μανιφέστο που ίδιος τιτλοφορεί «2083 – Μια Ευρωπαϊκή Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας». Με αναφορά, λοιπόν, αυτό το πρόσφατο περιστατικό ο κάθε απλός ανυποψίαστος παρατηρητής μπορεί να εξαγάγει το συμπέρασμα ή έστω να διακρίνει την έντονη επιρροή του Νορβηγού από την αντι-μουσουλμανική και ακροδεξιά ρητορική που έχει αρχίσει να αναπτύσσεται πολύ πιο δυναμικά από το παρελθόν και στον Ευρωπαϊκό χώρο.

Πριν ένα χρόνο σχεδόν από πολύ γνωστό περιοδικό με ευρεία κυκλοφορία είχε τεθεί το ερώτημα αν

η Αμερική είναι Ισλαμοφοβική· εύλογα το ερώτημα μπορεί να τεθεί και για την Ευρώπη. Είναι η Ευρώπη Ισλαμοφοβική;

Οι εξελίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο δείχνουν πως η ανάδειξη της ισλαμοφοβίας είναι μια πραγματικότητα, οι διαδικασίες αποξένωσης

Οι μουσουλμάνοι μετανάστες στην Ευρώπη συχνά πέφτουν θύματα των ισλαμοφοβικών αντιλήψεων των γηγενών, διαδικασία η οποία και δυσχεραίνει την ενσωμάτωσή τους στις χώρες υποδοχής. Υπερασπίζονται οι σύγχρονες κοινωνίες τη θέση περί πολυπολιτισμικότητας; Εν τέλει, πολλές φορές έχει γίνει λόγος για την σύγκρουση των πολιτισμών, μήπως ωστόσο θα πρέπει να δοθεί έμφαση στα σημεία συνάντησης αυτών;

και ριζοσπαστικοποίησης των κοινωνιών έχουν προκαλέσει την δημιουργία μιας προβληματικής που αφορά από την μια την επανεξέταση των συνθηκών συνοχής και από την άλλη των πολιτικών ένταξης εντός της ένωσης. Μέσω μιας σειράς γεγονότων που έχουν ξεσπάσει την τελευταία δεκαετία, ξεκινώντας από το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου έως την δολοφονία του σκηνοθέτη Theo Van Gogh στο Άμστερνταμ και τις δανέζικες γελοιογραφίες με τον προφήτη Μωάμεθ είναι εμφανές πως οι μουσουλμανικές κοινότητες έχουν στιγματιστεί. Τα ερωτήματα που τίθενται είναι πολλά: πώς είναι δυνατό να μειωθεί ο φόβος που έχει αρχίσει να κυριαρχεί στους ευρωπαίους πολίτες; Ποιο θα ήταν το αποτελεσματικότερο μέσο για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής; Πώς πρέπει να αντιμετωπίζονται η περιθωριοποίηση και οι διακρίσεις με βάση την φυλή, την εθνικότητα και την θρησκεία;

Ο όρος «ισλαμοφοβία» έχει δεχθεί την κριτική πολλών σχολιαστών καθώς η χρήση του παραμένει αμφισβητούμενη. Σύμφωνα με μία έρευνα ευρείας αποδοχής του 1997, με τον όρο Ισλαμοφοβία "...νοείται η σύντομη αναφορά του δέους ή φόβου προς το Ισλάμ - και ως εκ τούτου, ο φόβος ή απέχθεια προς όλους τους Μουσουλμάνους..."

που μπορεί να λάβει πολλές διαφορετικές μορφές (βλ. Πίνακα). Ο όρος είναι πρόσφατος και δημιουργήθηκε στην προσπάθεια να αποδοθεί με μία λέξη η νέα δυναμική κατά των μουσουλμανικών στοιχείων που άρχισε να αναπτύσσεται τις τελευταίες δεκαετίες. Πρόκειται, λοιπόν, για την εμφάνιση μιας άτυπης σύγκρουσης μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων. Η αφορμή ώστε να μιλάμε για συγκρούσεις πολιτισμικού χαρακτήρα μας δόθηκε μέσα από το βιβλίο του Samuel Huntington. Κατά τα λεγόμενα του η συνύπαρξη των διαφόρων πολιτισμικών παραδόσεων είναι ιδιαίτερα δυσχερής. Οι πολιτισμικές διαφορές είναι πολλές, ειδικά στην περίπτωση μεταξύ Δυτικών και Μουσουλμάνων.

Δεν πρέπει όμως να παραβλέπεται το γεγονός ότι οι ιστορικές εξελίξεις μάς έχουν δείξει πως οι οποιεσδήποτε διαφορές είναι πολύ εύκολο να οδηγήσουν σε λανθάνουσες αντιλήψεις που θα έχουν σαν αποτέλεσμα ανοιχτές συγκρούσεις πολλές φορές δε αιματηρού χαρακτήρα. Ακόμα και όταν οι πολιτισμικές διαφορές είναι ορατές παραμένει αδιαμφισβήτητο το γεγονός ότι τα υποκείμενα ακόμα και αν ανήκουν σε περισσότερες από μία κουλτούρες μπορούν να συνυπάρχουν ειρηνικά. Ποια μπορεί να είναι η αφετηρία για την συνάντηση των πολιτισμών (cultures) στοχεύομενοι πλέον πέρα από κάθε μορφή σύγκρουσης;

Η πολυπολιτισμικότητα των σημερινών κοινωνιών σε ένα πλήρως παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον δεν μπορεί να είναι τόσο απλή όπως προσπαθεί να την εξηγήσει ο S. Huntington. Σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη αμφότερα ο πολιτισμός και η ευημερία της Δύσης βρίσκονται σε κατάσταση απειλής από έναν εχθρό τον οποίο συναποτελούν οι μη δυτικοί πολιτισμοί. Ο χαρακτήρας όμως της υπάρχουσας σύγκρουσης μπορεί εύκολα να τεθεί υπό αμφισβήτηση. Επειδή οφείλουμε να αποφεύγουμε τις γενικεύσεις είναι λάθος όλες οι συγκρούσεις ανά τον κόσμο να γίνονται αντιληπτές ως πολιτισμικής

Επικαιρότητα

φύσης γιατί με αυτό τον τρόπο φαίνεται να ενέχουν μέσα τους το θρησκευτικό στοιχείο, στοιχείο που αποτελεί μια κύρια πηγή αντιπαλότητας χωρίς όμως πάντα να είναι η θρησκευτική υπακοή το βασικό κίνητρο. Στην περίπτωση όμως της αντιπαλότητας μεταξύ Δυτικών και Μουσουλμάνων, οι τελευταίοι γίνονται αντιληπτοί ως ο εχθρός που προσπαθεί να εξολοθρεύσει την Δύση. Στην προσπάθεια αυτή της εξολοθρεύσης μέσο επίτευξης του τελικού σκοπού είναι η χρήση βίας, πολλές φορές με δολοφονίες και άλλες με τρομοκρατικά χτυπήματα. Παρατηρείται έτσι η ύπαρξη πολιτικών παθών συγκαλυμμένων κάτω από θρησκευτικούς λόγους για την δημιουργία ενός αγώνα για χειραφέτηση ενάντια σε ό,τι θεωρείται υπαίτιο για τα δεινά έκαστης πλευράς, μιλώντας είτε για τους μουσουλμάνους τρομοκράτες είτε για τους δεινούς εχθρούς του Ισλάμ. Η παραδοσιακή θρησκεία μεταμορφώνεται σε πολιτική ιδεολογία και η υπεράσπιση του Ισλάμ πολλές φορές, όχι πάντα, χρησιμοποιείται ως ο μανδύας εκείνος πίσω από τον οποίο εσκεμμένα προσπαθούν πολλοί να συγκαλύψουν διάφορες ιδιοτελείς επιδιώξεις.

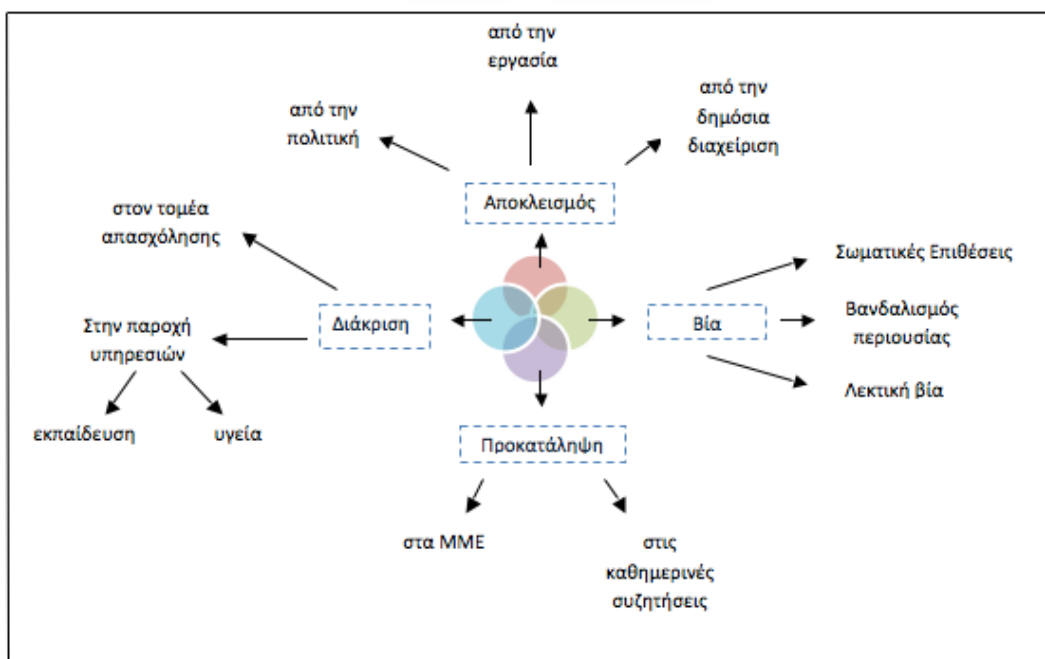
Η Δύση λαμβάνει πάντα ένα συγκεκριμένο ρόλο, εμφανίζεται ως η πεφωτισμένη ομάδα που επιδιώκει να σώσει τους Μουσουλμάνους, προς όφελος των μαζών που είναι ανίκανοι να απελευθερωθούν από μόνοι τους. Οι δυτικοί όμως δεν είναι πάντα τόσο αλτρουιστές και οι προθέσεις τους δεν έχουν πάντα τόσο ανθρωπιστικό χαρακτήρα. Η πρακτική έχει δείξει πως η Δύση δεν επιθυμεί απλά να «σώσει» τους μουσουλμάνους από τον φανατισμό αλλά αυτό που βαθύτερα επιδιώκει είναι οι μουσουλμάνοι να απαρνηθούν εντελώς την ταυτότητά τους, θρησκευτική και πολιτισμική. Το Ισλάμ κατηγορείται ως ολοκληρωτικό που αντιτίθεται στον ορθό λόγο και στα ανθρώπινα δικαιώματα. Η Δύση λοιπόν πέφτει στην παγίδα να αντιλαμβάνεται το Ισλάμ ως μια κουλτούρα στατική και μονολιθική, αδιάλλακτη σε κάθε μορφή πλουραλισμού και απελευθέρωσης. Στην προσπάθεια μας να αντιλαμβανόμαστε τους διάφορους πολιτισμούς ως στατικές οντότητες που παραμένουν αμετάβλητες στο πέρασμα των αιώνων και των κοινωνικών εξελίξεων καταλήγουμε να αγνοούμε εντελώς την ίδια την ανθρώπινη ιστορία, οι άνθρωποι πολιτισμοί συνεχώς διαπλέκονται,

αλληλεπιδρούν και διασταυρώνονται.

Η αλήθεια είναι πως τα υποκείμενα πολλές φορές δείχνουν να βρίσκονται ανάμεσα σε δύο σκοπέλους: από την μια πλευρά δείχνουν υπερβολική ανεκτικότητα στις διάφορες πολιτισμικές διαφορές (είτε αυτές προκαλούν συναισθήματα ενόχλησης είτε όχι) και από την άλλη πολεμούν με τέτοιο φανατισμό και αδιαλλαξία αυτές τις ιδιαιτερότητες με αποτέλεσμα να ενισχύουν ακόμη περισσότερο τις διαφορές. Η επιβολή της μιας πολιτισμικής ταυτότητας πάνω στην άλλη οδηγεί μόνο στην βία, η εμφάνισή της ποτέ δεν γίνεται χωρίς συγκεκριμένους λόγους και οι φονικές πράξεις, από οπουδήποτε κι αν προέρχονται, παραμένουν φονικές. Ο πόλεμος εναντίον των «βαρβάρων» και φόβος που τρέφεται για αυτούς απειλεί να κάνει και τους δυτικούς βάρβαρους. Η καταδίκη της βίας δεν είναι αρκετή και η εμφάνιση της πρέπει να μας κάνει να αναρωτιόμαστε αν τελικά η ίδια είναι αποτέλεσμα της σύγκρουσης ανάμεσα σε δύο κουλτούρες ή στην έλλειψη διαμόρφωσης μιας αρχικής.

Η ευρωπαϊκή κοινωνία αδιαμφισβήτητα περνάει μια περίοδο κατά την οποία δοκιμάζεται τόσο πολιτικά και οικονομικά όσο και κοινωνικά. Μέσα σε ένα κλίμα έντονης δυσάρειας, αγανάκτησης, απόγνωσης και θυμού έχουν δημιουργηθεί οι κατάλληλες βάσεις ώστε να αναγεννηθεί, ίσως και αθόρυβα, στον χώρο της Γηραιάς Ηπείρου η ακροδεξιά. Η έντονη εμφάνιση του μουσουλμανικού στοιχείου στις χώρες της Ευρώπης λόγω της αύξησης των κυμάτων μετανάστευσης από τον αναπτυσσόμενο κόσμο (Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική) έχει ως απόρροια συναισθήματα ρατσισμού και ξενοφο-

Μορφές Ισλαμοφοβίας

Πηγή: "Islamophobia, a challenge for us all", Report of the Runnymede Trust Commission on British Muslims and Islamophobia, 1997.

Επικαιρότητα

βίας που συγκεκριμενοποιούνται στην λανθασμένη και στερεοτυπική εικόνα που χρόνια τρέφει η Δύση για την Ανατολή. Το δόγμα της πολυπολιτισμικότητας δεν αντιμετωπίζεται πάντα με θετική στάση, μεγάλο μέρος του πληθυσμού έχει γίνει αδιάλλακτο και αντιτίθεται στην μετανάστευση. Αυτό που μπορεί να φανεί ανησυχητικό είναι η αύξηση νεοφασιστικών και «εθνικοσοσιαλιστικών» οργανώσεων όχι μόνο στις σκανδιναβικές αλλά και στις υπόλοιπες χώρες όπως για παράδειγμα το Βέλγιο, η Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Σε γενικές γραμμές κάθε φορά που γίνεται μια προσπάθεια να προσεγγιστεί το ζήτημα της Ισλαμοφοβίας γίνεται από την πλευρά του μεταναστευτικού ζητήματος και αυτό έχει τις ρίζες του ήδη από την Ψυχροπολεμική Ευρώπη, όταν άρχισε να δέχεται μουσουλμανικό πληθυσμό στο εσωτερικό της. Τα συναισθήματα όμως που άρχισαν να επικρατούν για την μειονότητα των μουσουλμάνων ήταν κάθε άλλο παρά φιλικά. Η εχθρότητα όμως αυτή για τους μουσουλμάνους, το Ισλάμ εν γένει, άρχισε να παίρνει νέα δυναμική μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου. Ο λόγος για την Ανατολή εντάθηκε αντιμετωπίζοντας στην πλειοψηφία των περιπτώσεων το Ισλάμ ως τον θρησκευτικά φανατισμένο και τυφλωμένο εχθρό της Δύσης. Η ταυτότητα μουσουλμάνος, με όλες τις κοινωνικοπολιτικές και πολιτισμικές καταβολές της, ήταν συνώνυμο του κακού, και δη ενός χαρακτηρισμού που μπορεί να φέρει μαζί του μόνο αρνητικά στοιχεία. Ο μουσουλμάνος μετανάστης θα μπορούσε να νιώσει μέρος της κοινωνίας υποδοχής του, έστω ελάχιστα ενσωματωμένος στον Δυτικό κόσμο, μόνο με την προϋπόθεση ότι θα έπρεπε να απαρνηθεί πλήρως την μουσουλμανική του ταυτότητα. Ως αποτέλεσμα όλων αυτών παρατηρείται ο «εγκλεισμός» των μουσουλμάνων μεταναστών στην κουλτούρα της χώρας καταγωγής και την διαμόρφωση μιας κοινωνίας με στεγανά που δεν επικοινωνούν τελικά μεταξύ τους. Η πρακτική αυτή δεν έχει κάνει βήματα προς τα πίσω, αντιθέτως η σύγχρονες κοινωνικές εξελίξεις δείχνουν πως τα αισθήματα ισλαμοφοβίας/ξеноφοβίας αποκτούν μεγαλύτερη ένταση σε μια

Ευρώπη που νιώθει μέρα με την μέρα να μολύνεται πολιτισμικά χάνοντας την κοινωνική της συνοχή. Στόχος πρέπει να είναι η διευκόλυνση της αμοιβαία συμφιλίωσης και αφομοίωσης των διάφορων ομάδων στο εσωτερικό της κοινωνίας με την εξάλειψη των συνθηκών όξυνσης των σχέσεων τους.

Στην Ελλάδα, τα πράγματα δε διαφοροποιούνται ιδιαίτερα σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρώπη. Η χώρα μας διακρίνεται ως μια έντονα συντηρητική κοινωνία η οποία δύσκολα θα μπορούσε να δει με φιλικό μάτι τους μετανάστες πόσο μάλλον δε και στην τρέχουσα δύσκολη οικονομικά περίοδο που διανύει, η κοινή γνώμη αναζητά πολλές φορές μέσα στις λύσεις την εκδίωξη από την χώρα των χιλιάδων μεταναστών. Όταν λοιπόν στην ελληνική κοινωνία είναι δύσκολο να φέρει κανείς τον χαρακτηρισμό του μετανάστη, είναι ακόμα δυσκολότερο για αυτόν αν είναι μουσουλμάνος, ειδικά όταν αυτός ο χαρακτηρισμός έχει για τους Έλληνες ιδιαίτερες ιστορικές συνδέσεις με πολλές αρνητικές καταβολές. Πρόσφατα στην προσπάθεια της ελληνικής ηγεσίας για ενσωμάτωση των μουσουλμάνων μεταναστών ψηφίστηκε νόμος για την ανέγερση τζαμιού, μια τέτοια ενέργεια όμως όπως ήταν αναμενόμενο προκάλεσε αντίδραση από μέρος της κοινωνίας αλλά επιπροσθέτως και μέρος των ΜΜΕ που δεν δίστασαν να αντιμετωπίσουν μια τέτοια ενέργεια με τέτοια εχθρότητα και αποδοκιμασία σαν να επρόκειτο για ενέργεια εθνικής προδοσίας.

Συμπερασματικά, οι μουσουλμάνοι μετανάστες τόσο εντός της χώρας όσο όμως και στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο γίνονται στόχοι γενικευμένων προκαταλήψεων και αρνητικών στερεοτύπων από τον λόγο που η Δύση έχει αναπτύξει στην προσπάθεια της να καθησυχάσει τους φόβους της και να περιορίσει την «εξουσία» του Ισλάμ. Ο γενικός χαρακτηρισμός του «εμείς» από την μεριά των Δυτικών κοινωνιών (ο οποίος πολλές φορές υπονοεί τον χαρακτηρισμό «εμείς οι καλοί») και η εξαντλητική προσπάθεια να διαφυλαχθεί οδηγεί σε συναισθήματα ρατσισμού, ξενοφοβίας, αδιαλλαξίας, εχθρότητας, βίας, εκμετάλλευσης και απαξίωσης μιας ολόκληρης κοινωνικής ομάδας· οι συνέπειες είναι ανεξλέγectes και

ενίοτε με θύματα. Ποιά πολυπολιτισμική Ευρώπη οραματιζόμαστε;

Ενδεικτικές πηγές:

- Δραγώνα-Μονάχου Μυρτώ, «Ηθική και Θρησκεία για μια παγκόσμια πολυπολιτισμική κοινωνία: Το αίτημα μιας κοινής ηθικής», από το Επιστήμη και Κοινωνία, Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας, Τεύχος 2-3, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Άνοιξη-Φθινόπωρο 1999.
- Andrew Shryock, Islamophobia/ Islamophilia, Indiana University Press, 2010.
- Izvetan Todorov, Ο φόβος των βαρβάρων, Εκδ. Πόλις, Αθήνα, 2009.
- Σειρά δημοσιευμάτων της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ, ημερομηνίες: από 26/07/2011 έως 29/07/2011.

Διαβάστε:

- Roy Olivier, Το Παγκοσμιοποιημένο Ισλάμ, εκδ. Scripta, Αθήνα, 2006.
- Said Edward W., Οριενταλισμός, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1996.

Μετανάστευσης Επίκαιρα

Τεύχος 3 - Οκτώβριος 2011

ISSN: 1792-8818

Επιμέλεια:
Τραμουντάνης Άγγελος

Σε αυτό το τεύχος
συνεργάστηκαν:
Δρίτσα Μαρία
Κυτίδου Όλγα
Μπουσίου Αλεξάνδρα
Χιονάτου Ευαγγελία

Εργαστήριο Μελέτης της
Μετανάστευσης και Διασποράς
(Ε.Μ.ΜΕ.ΔΙΑ.)

Αιόλου 42-44, Αθήνα
Τηλ-fax: 210.3232981

<http://emmedia.pspa.uoa.gr>
emmedia@pspa.uoa.gr

Επισκεφθείτε μας στο [facebook](#)

Κείμενο Γνώμης

Ο Φράχτης και το ελληνικό δίλημμα:
φύλαξη των συνόρων ή προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;

Ευαγγελία Χιονάτου

Σκοπός του παρόντος κειμένου είναι να εξετάσει την προοπτική επιτυχίας της προωθούμενης από την ελληνική κυβέρνηση ενεργητικότερης μεταναστευτικής πολιτικής, εκπεφρασμένης με την ανέγερση φράχτη στον Έβρο. Περαιτέρω, επιχειρεί να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσον ο φράχτης δύναται, πέραν της φύλαξης των συνόρων, να προσπείσει και τα ανθρωπίνω δικαιώματα των αφικνούμενων μεταναστών και αιτούντων άσυλο, ενώ τέλος παρατίθενται και κάποιες εναλλακτικές πολιτικές αντιμετώπισης του φαινομένου της παράνομης μετανάστευσης στην Ελλάδα.

I. Παράνομη μετανάστευση στην Ελλάδα

Από τη δεκαετία του '50 έως περίπου το 1974, η Ελλάδα αποτελούσε χώρα αμιγώς αποδημίας. Τα επόμενα χρόνια καταγράφηκε ισοσκελισμός του ισοζυγίου αποδημίας - παλιννόστησης, λόγω της επιστροφής Ελλήνων μεταναστών από το εξωτερικό (π.χ. «φιλοξενούμενοι - εργάτες» στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες). Ωστόσο, το τέλος της δεκαετίας του '80 σηματοδότησε και την δομική μετεξέλιξη της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής αλλογενών αλλοδαπών, ήτοι οικονομικών μεταναστών ή αιτούντων άσυλο, προερχόμενων είτε από τις πολιτικά ασταθείς και οικονομικά εξαθλιωμένες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, είτε από τις εμφυλιοπολεμικές και δημογραφικά εκρηγνυόμενες αναπτυσσόμενες χώρες της Αφρικής και Μέσης Ανατολής.

Είναι κοινός τόπος ότι η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας ευνοούσε και ευνοεί ακόμη -παρά τη σημερινή δεινή οικονομική της κατάσταση- τέτοιου είδους μεταναστευτικές κινήσεις· εξ ου και η τρέχουσα ιδιότητα της ως χώρα διέλευσης (transit country) λαθρομεταναστών με προορισμό τους συνήθως κάποια άλλη χώρα της ΕΕ. Προς επίρρωση των άνω λεχθέντων και σύμφωνα με εκτιμήσεις του FRONTEX για το 2010, το 90% των παράνομων μεταναστευτικών ροών προς την Ε.Ε. εντοπίζεται στα ελληνικά σύνορα, εν αντιθέσει με τα δύο προηγούμενα έτη (75% το 2009 και 50% το 2008). Λαμβάνοντας, ειδικότερα, υπόψη τα διαθέσιμα στοιχεία συλλήψεων λαθρομεταναστών

Πίνακας: Συλλήψεις λαθρομεταναστών για παράνομη είσοδο και παραμονή ανά περιοχή τα έτη 2006, 2008, 2010.

Περιοχές συλλήψεων	2006	2008	2010*	Σύνολο συλλήψεων των 3 ετών	% παράνομης εισροής ανά περιοχή σύλληψης
Ελληνο-Αλβανικά σύνορα	33.618	39.267	33.979	106.864	28,7
Σύνορα Ελλάδας – ΠΓΔΜ	3.541	3.459	1.589	8.589	2,3
Ελληνο-Βουλγαρικά σύνορα	1.132	1.795	983	3.910	1,0
Ελληνο-Τουρκικά θαλάσσια σύνορα	6.886	30.149	6.204	43.239	11,5
Ελληνο-Τουρκικά χερσαία σύνορα	15.265	14.461	47.088	76.814	20,5
Κρήτη	2.163	2.961	2.444	7.568	2,0
Ενδοχώρα	32.634	54.245	40.237	127.116	34,0
ΣΥΝΟΛΟ	95.239	1e+05	132.524	374.100	100,0

Σύνθεση της γράφουσας βάσει στοιχείων αντληθέντων από: Υπουργείο Εσωτερικών (Δεκέμβριος 2008) και *Ελληνική Αστυνομία, <http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=3665&Itemid=429&lang=> (ημερομηνία επίσκεψης 17.6.2011, ώρα 07:17).

στην ελληνική μεθόριο για τα έτη 2006, 2008 και 2010 (βλ. Πίνακα), αίσθηση προκαλεί η σχεδόν τριπλάσια από το **2008 αύξηση των συλλήψεων στα χερσαία ελληνοτουρκικά σύνορα το 2010**, με εντυπωσιακή, εντούτοις, μείωσή τους στα θαλάσσια. Η ίδια τάση φαίνεται ότι συνεχίζεται σταθερά και κατά το πρώτο εννέμηνο του 2011 εν συγκρίσει με το αντίστοιχο του 2010 (βλ. Γράφημα).

Η εξέλιξη αυτή συνδέεται με ποικίλους παράγοντες, όπως κυρίως: α) το χαμηλό κόστος της παράνομης διά ξηράς μεταναστευσης, β) την άφιξη λαθρομεταναστών μέσω αεροπορικών εταιριών χαμηλού κόστους σε κομβικά σημεία χερσαίας μετάβασης στην Ελλάδα, όπως την Κωνσταντινούπολη και την Αδριανούπολη, και γ) την εντατικοποίηση των περιπολιών του Λιμενικού Σώματος και του FRONTEX στη θαλάσσια μεθόριο της χώρας.

Είναι πρόδηλο ότι, η παράνομη διέλευση των χερσαίων ελληνοτουρκικών συνόρων έχει αναχθεί στον επικρατέστερο τρόπο λαθρομετανάστευσης που καθιστά

Κείμενο Γνώμης

αναπόδραστη την ανάγκη άμεσης λήψης μέτρων για την άμβλυνση του φαινομένου.

II. Φράχτης και ανθρώπινα δικαιώματα

Ενώπιον της κρίσιμης αυτής κατάστασης στα σύνορα, η ελληνική κυβέρνηση εγκλωβισμένη σε έναν παρακολουθητισμό, ο οποίος, ειρήσθω εν παρόδω, χαρακτηρίζει τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. ως προς την άσκηση της εσωτερικής μεταναστευτικής τους πολιτικής για τη διαχείριση του μεταναστευτικού αποθέματός τους, επέλεξε την σκλήρυνση της εξωτερικής της μεταναστευτικής πολιτικής. Στις αρχές του περασμένου Ιανουαρίου εξήγγειλε την κατασκευή Τεχνητού Εμποδίου (Φράχτη) στην περιοχή του Έβρου, με σκοπό την ανάσχεση της ρηθείσας ακατάσχετης εισροής παράνομων μεταναστών στην επικράτειά της. Χρειάστηκε να παρέλθουν οκτώ άκαρποι μήνες, όταν στις 6 Σεπτεμβρίου παρουσιάστηκε στο Υπουργικό Συμβούλιο το **«Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Διαχείρισης των Συνόρων για την Αντιμετώπιση της Παράνομης Μετανάστευσης»** εκ μέρους του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη.

Συνοπτικά, βάσει του Προγράμματος αυτού, νέα μέτρα, μέσα και θεσμοί επιστρατεύονται για τον καθοριστικό περιορισμό του φαινομένου της λαθρομετανάστευσης που, ως ελέγχθη, μαστίζει την Ελλάδα ήδη από τις αρχές του '90, με κορωνίδα την τελευταία πενταετία. Μεταξύ άλλων σημαντικών και καινοφανών για τα ελληνικά δεδομένα πρωτοβουλιών, κινούνται οι διαδικασίες για την κατασκευή φράχτη μήκους 10,3 χιλιομέτρων, στο βορειοανατολικό τμήμα του Έβρου, πλαισιωμένου από μια σειρά νέων εξοπλισμών, τεχνολογικών καινοτομιών και αυτοματισμών (θερμικές κάμερες, ανιχνευτές καρδιακών παλμών, αυτοκινούμενες μονάδες Χγay για την απεικόνιση του εσωτερικού ύποπτων για την διακίνηση παράνομων μεταναστών οχημάτων κ.ά.), πολυάριθμο ανθρώπινο δυναμικό και στρατιά οχημάτων και σκαφών για την φύλαξη των ελληνοτουρκικών συνόρων, χερσαίων και θαλασσίων. Με το συνολικό κόστος του να ανέρχεται στα 275 εκατομμύρια ευρώ, το άνω εγχείρημα πρόκειται να υλοποιηθεί με την οικονομική αρωγή του Ταμείου Εξωτερικών Συνόρων της Ε.Ε. και την επιχειρησιακή συνδρομή του FRONTEX.

Στα προαναφερθέντα σχέδια της κυβέρνησης επιφυλάσσονται, εντούτοις, δύο φύσει αντικρουόμενες έννοιες: αφενός μεν το αναφαίρετο δικαίωμα κάθε χώρας να διαφυλάττει κατά το δοκούν την επικράτειά της, αφετέρου δε η αναγκαιότητα προστασίας των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών κατά την άσκηση του άνω δικαιώματος εκ μέρους της χώρας υποδοχής τους. Απόρροια ενός τέτοιου πολιτικού και ανθρωπιστικού «συμπλέγματος» δεν μπορεί παρά να είναι η ανάδυση εξίσου δισταγμών αντιλήψεων επί του θέματος στο εσωτερικό –και όχι μόνο– της χώρας.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τους **Θιασώτες** της ιδέας για την ανέγερση του φράχτη, δεδομένου ότι από το συγκεκριμένο σημείο εισέρχονται πάνω από 350 λαθρομετανάστες ημερησίως περιπλανώμενοι εν συνεχεία στην ενδοχώρα για ανεύρεση μιας καλύτερης τύχης, το κράτος οφείλει να προστατεύσει την επικράτειά του και τους πολίτες του από αυτές τις μαζικές εισροές, οι οποίες τελικώς οδηγούν ημεδαπούς και αλλοδαπούς σε κοινωνικό αδιέξοδο, οικονομική ανέχεια, εγκληματικότητα και ξενοφοβία. Ένα λυσιτελές πρώτο μέτρο, λοιπόν, προς την κατεύθυνση αυτή, υποστηρίζουν ότι αποτελεί ο φράχτης, καθώς κρίνουν ότι θα εξυπηρετήσει έναν πολύ σημαντικό, διπλό σκοπό: την ανακοπή της αθρόας εισροής λαθρομεταναστών αλλά και την α *priori* αποτροπή των εν δυνάμει παρανόμως εισερχομένων. Προτάσσουν, μάλιστα, ως βασικό εγχείρημα της θέσης τους την επιτυχία που γνώρισε η ανέγερση τείχους στους ισπανικούς θύλακες της Βορείου Αφρικής –Ceuta (1993) και Melilla (1996)– ως προς τη μείωση των λαθρομεταναστευτικών ροών προς την Ισπανία, ευαγγελιζόμενοι αντίστοιχα αποτελέσματα και στην περίπτωση της Ελλάδας.

Οι **επικριτές**, ωστόσο, των κυβερνητικών σχεδίων κρίνουν ότι ο φράχτης απλώς θα αναχαράξει τις διαδρομές των λαθρομεταναστών είτε προς τα θαλάσσια ελληνοτουρκικά σύνορα, είτε κυρίως προς την υπόλοιπη οριογραμμή του Έβρου μήκους εκατοντάδων χιλιομέτρων, η οποία όμως ήδη «φρουρείται» δρακόντεια από τον ομώνυμο ποταμό, καθιστώντας το όλο εγχείρημα έτι πιο ριποκίνδυνο και θανατηφόρο. Ως εκ τούτου, το κόστος του παράνομου ταξιδιού τους προς την Ελλάδα θα διογκωθεί, αυξάνοντας αναλόγως τον παράνομο πλουτισμό των διακινητών τους και συντηρώντας τη λαθραία δράση τους. Το κυριότερο εγχείρημά τους συνοψίζεται, όμως, στο γεγονός ότι θα καταστρατηγηθεί *de facto* το θεμελιώδες δικαίωμα των μεταναστών και προσφύγων να αιτηθούν άσυλο, καθώς εκ προοιμίου θα αποστερηθούν την –προϋποτιθέμενη αυτού του δικαιώματος– είσοδό τους στη χώρα. Περαιτέρω, επικαλούμενοι την αποτυχία του τείχους που έχει κατασκευασθεί για τον ίδιο σκοπό στα σύνορα ΗΠΑ-Μεξικού, διατείνονται ότι, μεσούσης της οικονομικής κρίσης που ταλανίζει τη χώρα, η ανέγερση του φράχτη –ύψους 5,5 εκατομμυρίων ευρώ– αποτελεί περιττή δαπάνη και ατελέσφορη πολιτική επιλογή.

Εξίσου διχασμένη δείχνει να είναι και η **ελληνική κοινή γνώμη**, σύμφωνα με δημοσκοπήσεις που πραγματοποιήθηκαν αμέσως μετά την εξαγγελία για τον φράχτη. Παρόλο που η πλειοψηφία των Ελλήνων πολιτών εκτιμάται ότι διάκειται θετικά στην κατασκευή του, οι άμεσα ενδιαφερόμενες τοπικές κοινωνίες στην περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης ανθίστανται σθεναρά. Στην πλειονότητά τους οι τοπικοί πολιτικοί φορείς και οι κάτοικοι που έρχονται αντιμέτωποι καθημερινά με τους νεοφερμένους λαθρομετανάστες σε δρόμους και πλατείες στα

Χάρτης Έβρου:
περιοχή κατασκευής του φράχτη

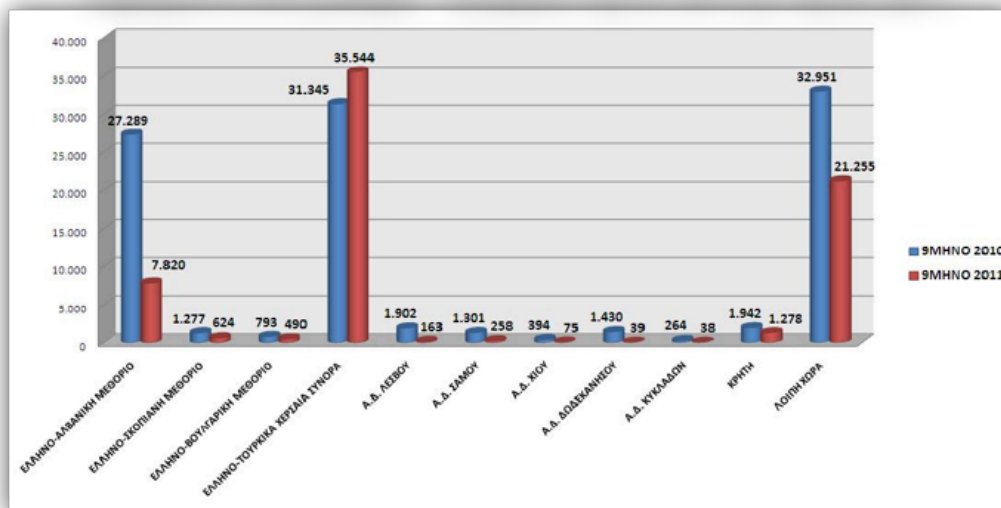

Κείμενο Γνώμης

χωριά τους, επικρίνουν το εν λόγω μέτρο. Ενδεικτική και επεξηγηματική της γενικότερης αυτής τάσης που επικρατεί στην περιοχή είναι η δήλωση της Περιφερειακής Συμβούλου κ. Μ. Γκουγκουσκίδου, σύμφωνα με την οποία: «ο φράχτης του "μίσους" θα είναι αναποτελεσματικός, επικίνδυνος από ανθρωπιστικής πλευράς, αλλά και μη συμβατός με τις προσπάθειες ανάδειξης της διασυνοριακότητας και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του Βορείου Έβρου, της νέας γεωγραφίας, της νέας οικονομίας». Η αποδοκιμαστική των κυβερνητικών σχεδίων απόφαση του Περιφερειακού Συμβουλίου Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, κατά τη συνεδρίασή του της 14ης Φεβρουαρίου 2011, επιβεβαιώνει τα άνω λεχθέντα.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το εκτός Ελλάδος διαμορφωθέν κλίμα. Μετά τις κυβερνητικές εξαγγελίες η **Ε.Ε.** διεμήνυσε - διά στόματος του κ. Michele Cergone - ότι ο φράχτης συνιστά μόνο βραχυπρόθεσμο μέτρο που δεν συ-

Γράφημα: Συλλήψεις λαθρομεταναστών για παράνομη είσοδο και παραμονή ανά μεθόριο - Σύγκριση 9μηνιο 2010 με 9μηνιο 2011.

Πηγή: [Ελληνική Αστυνομία](#)

μβάλλει ουσιαστικά στην αντιμετώπιση του προβλήματος και, εφόσον τελικώς ανεγερθεί, θα πρέπει να τηρηθούν τα διεθνώς συμπεφωνημένα σχετικά με την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συνολικά πάντως διατηρεί ουδέτερη στάση, σεβόμενη το δικαίωμα της Ελλάδας να υπεραμύνεται των συνόρων της, όπως εκείνη επιθυμεί. Σε κάθε περίπτωση, το γεγονός και μόνο ότι η Ισπανία έχει ήδη κατασκευάσει τείχος στα σύνορά της με το Μαρόκο, έχει δημιουργήσει «ισπανικό δεδικασμένο»

εντός της ΕΕ.

Την ίδια στιγμή, η **Υπατη Αρμοστέία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες** κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, καθώς εκτιμά ότι ο φράχτης θα οδηγήσει διακινητές και λαθρομετανάστες σε πιο επικίνδυνες οδούς με ανυπολόγιστο ανθρώπινο κόστος.

Η **Τουρκία**, τέλος, διάκειται θετικά καθώς, σύμφωνα με δηλώσεις του κ. R. T. Erdogan, ο υπό ανέγερση συρμάτινος «φράχτης» απλώς εμποδίζει (τους λαθρομετανάστες) και δεν χωρίζει (τα κράτη), όπως ένα «τείχος», με το οποίο και εσφαλμένα ταυτίζεται. Είναι φανερό ότι με την στάση της αυτή η γείτων διαμηνύει με την θέλησή της να περιοριστεί το κοινό πρόβλημα της λαθρομετανάστευσης, αποφεύγει όμως συστηματικά την έμπρακτη συνεργασία προς την κατεύθυνση αυτή, ήτοι την συμμόρφωσή της με τους όρους της υπογραφείσας διμερούς Συμφωνίας Επανεισδοχής και του σχετικού Πρωτοκόλλου. Τέλος, υπάρχουν και κάποιες τουρκικές φωνές που τάσσονται εναντίον της κατασκευής του φράχτη, ερμηνεύοντας τις κυβερνητικές προθέσεις ως προσχεδιασμένο αποκλεισμό της Τουρκίας και των πολιτών της από την Ευρώπη.

III. Εναλλακτικές πολιτικές:

Κατόπιν των άνω διαμειφθέντων σχετικά με τον φράχτη, καθίσταται σαφές ότι μόνη ίσως διέξοδος στο ακανθώδες ζήτημα της παράνομης μετανάστευσης στην Ελλάδα αποτελεί η **υιοθέτηση μιας περισσότερο «διπλωματικής» μεταναστευτικής πολιτικής**, κατά το ισπανικό πρότυπο. Πιο συγκεκριμένα, καθίσταται αδήριτη η ανάγκη:

α) Να δοθεί **έμφαση στην εφαρμογή των ήδη υπογραφιστών Συμφωνιών Επανεισδοχής λαθρομεταναστών, πρωτίτως με την Τουρκία** και δευτερευόντως με το Πακιστάν, την Τυνησία και το Μαρόκο.

Η αγαστή και πολυεπίπεδη συνεργασία ιδίως με την Τουρκία είναι, πανθομολογουμένως, καθοριστική για την άμβλυνση του φαινομένου της λαθρομετανάστευσης σε αμφότερες τις χώρες. Περαιτέρω, η υπογραφή αντίστοιχης συμφωνίας μεταξύ Τουρκίας και Ε.Ε. -υπό όρους και ανυπέρβλητες δεσμεύσεις- θα ανήγαγε επισήμως το καίριο ζήτημα της παράνομης μετανάστευσης στην Ελλάδα σε κοινοτική υπόθεση.

β) **Να συναφθούν Συμφωνίες Επανεισδοχής και με άλλες κομβικές χώρες** προέλευσης παρανόμως εισελθόντων, όπως Αφγανιστάν, Αλγερία και Σομαλία.

Μεσούσης της «αραβικής άνοιξης», με τις έως τώρα γνωστές αλλά και τις αβέβαιες μελλοντικές επιδράσεις της στην Ευρώπη και εν προκειμένω στην Ελλάδα, τέτοιου είδους συμφωνίες θα αποτελούσαν «δικλείδα ασφαλείας» σε περίπτωση συνέχισης της καταστρατήγησης του ελληνοτουρκικού Πρωτοκόλλου Επανεισδοχής εκ μέρους της γείτονος, εξασφαλίζοντας παράλληλα και την αποτελεσματικότερη φύλαξη των συνόρων.

Κείμενο Γνώμης

γ) Να αναπτυχθεί **στενή διμερής συνεργασία** με τις χώρες προέλευσης ή διέλευσης λαθρομεταναστών, σε πολιτικό -πέραν του επιχειρησιακού- επίπεδο **προκειμένου να εξαρθρωθεί** το διεθνούς πλέον εμβέλειας και δράσης **δίκτυο διακινητών και λαθρεμπόρων**, που δημιουργεί και ταυτοχρόνως διαιωνίζει (αίτιο και αιτιατό) το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης.

δ) **Να ενισχυθούν οι τοπικές κοινωνίες στον Έβρο**. Δεδομένου ότι βρίσκονται στην πρώτη γραμμή του προβλήματος, η εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση οφείλει να τις στηρίζει, παρέχοντάς τους λόγου χάρη οικονομικά, επιχειρηματικά, αναπτυξιακά κίνητρα και μεγαλύτερη ασφάλεια.

ε) Τέλος, με την ολοκλήρωση της κατασκευής του φράχτη, θα πρέπει **να διασφαλιστεί κατά το δυνατόν και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων** των μεταναστών και αιτούντων άσυλο κατά την είσοδό τους στη χώρα. Η διαρκής παρουσία στο σημείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, του FRA ή όποιου άλλου ορισθέντος προς τούτο οργανισμού, με σαφή όμως διαχωρισμό των πεδίων δράσης και ευθύνης μεταξύ αυτού και των επί τόπου εθνικών αρχών, θα αποτελούσε ενδεχομένως ένα πρώτο βήμα. Επιπροσθέτως, απαιτείται η υλοποίηση των εξαγγελιών για **εκσυγχρονισμό του συστήματος ασύλου** μέσω της επίσπευσης των σχετικών διαδικασιών και κυρίως η άμεση δημιουργία χώρων και συνθηκών κράτησης των αιτούντων άσυλο με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματά τους.

IV. Συμπεράσματα

Είναι βέβαιο ότι η κατασκευή του φράχτη θα εξυπηρετήσει με επιτυχία κυρίως έναν σκοπό: να εντυπωθεί στην ευρωπαϊκή -και παγκόσμια- συνείδηση ότι η χώρα είναι αποφασισμένη να «ανεγείρει» μαζί με τον φράχτη και μια νέα, ενεργητική εξωτερική μεταναστευτική πολιτική, θεραπεύοντας παράλληλα την χρόνια αδυναμία της να διαχειριστεί τον τεράστιο όγκο λαθρομεταναστών που καθημερινά δέχεται.

Πέραν, όμως, της διεθνώς και ιστορικά επιτυχημένης πρακτικής του συμβολισμού αλλά και της ενδεχόμενης μείωσης των εισροών διαμέσου του συγκεκριμένου σημείου ανέγερσής του, ο φράχτης αυτός καθεαυτός είναι καταδικασμένος ως μέτρο να αποτύχει, όπως άλλωστε συνέβη στην περίπτωση των ΗΠΑ-Μεξικό, διότι δεν αποτελεί τακτική στοχευμένης και ριζικής αντιμετώπισης του προβλήματος. Ειδικότερα, ο φράχτης από μόνος του δεν μπορεί να συγκρατήσει τους εκατοντάδες των απεγνωσμένων λαθρομεταναστών που καθημερινά διακινδυνεύουν τη ζωή τους επιχειρώντας να εισέλθουν πανταχόθεν στη χώρα, ούτε κυρίως να εξαρθρωθεί το καλά οργανωμένο, δαιδαλώδες διεθνές δίκτυο διακινητών που προσαρμόζεται στα εκάστοτε νέα δεδομένα. Ύστατη ελπίδα πολιτικής δικαίωσης του μέτρου είναι να ιδωθεί μόνον ως πτυχή μιας ευρύτερης μεταναστευτικής πολιτικής και να συνοδευθεί -κατά το ισπανικό πρότυπο- από τις απαιτούμενες πολιτικές.

Από ανθρωπιστικής, ωστόσο, σκοπιάς θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι φράχτης και προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξ ορισμού δεν συνάδουν. Η βίαιη και άκριτη ανακοπή των λαθρομεταναστευτικών ροών που θα επιτελέσει ο φράχτης στο βωμό της προστασίας των δικαιωμάτων των ημεδαπών, μοιραία θα αυξήσει το κόστος σε ανθρώπινες ζωές μεταναστών και προσφύγων. Η ιστορία, άλλωστε, αυτό μας έχει διδάξει έως τώρα.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Ferrer-Gallardo, X. (2008), "The Spanish-Moroccan border complex: Processes of geopolitical, functional and symbolic rebordering", Political Geography, 27, 301-321 <<http://geografia.uab.es/migracions/cas/publicacions/%20i%20documents/Ferrer.%20The%20spanish-moroccan%20border%20complex.pdf>>
- FRA, (2011), Coping with a fundamental rights emergency: The situation of persons crossing the Greek land border in an irregular manner, Thematic Situation Report, 8.3.2011, <http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2011/pub_greek-border-situation_en.htm>
- Koslowski, R. (2011), The Evolution of Border Controls as a Mechanism to Prevent Illegal Immigration, Migration Policy Institute, Washington, D.C., 2011/02, <<http://www.migrationpolicy.org/pubs/bordercontrols-koslowski.pdf>>
- Maroukis, Th. (2010), Irregular migrants in the detention centres of Northern Greece – Aspects of a humanitarian crisis, Clandestino, 19.10.2010, <<http://clandestino.eliamep.gr/irregular-migrants-in-the-detention-centres-of-northern-greece-%E2%80%93-aspects-of-a-humanitarian-crisis/>>
- Χιονάτου, Ε., (2011), «Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία: κοινοτικές, μεσογειακές "πύλες" της παράνομης μετανάστευσης», Διπλωματική Εργασία, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ιούνιος 2011.

Η Ευαγγελία Χιονάτου είναι απόφοιτος του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές» (2009-2011) και πτυχιούχος του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης (2004-2008) του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Επί του παρόντος συμμετέχει στο ερευνητικό πρόγραμμα "Σύγχρονες και διαχρονικές τάσεις της αραβικής μετανάστευσης προς την Ευρώπη" που διεξάγεται από το Ε.Μ.ΜΕ.ΔΙΑ. Κύρια πεδία του ακαδημαϊκού και ερευνητικού ενδιαφέροντός της αποτελούν η Διεθνής Παράνομη Μετανάστευση, η Διεθνής Τρομοκρατία, οι Ευρωτουρκικές Σχέσεις και το Ισλάμ.

Επικοινωνία: eva_chion@hotmail.com

Παρουσίαση Ερευνητικής Δραστηριότητας

Το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών και ο Οργανισμός Κατά των Ναρκωτικών προσεγγίζουν το φαινόμενο της εξάρτησης Ελλήνων και μεταναστών

Στο πνεύμα των ανακοινώσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για θέματα μετανάστευσης, ένταξης και απασχόλησης θεωρήθηκε αναγκαίο να εφοδιαστεί η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, από το 2007, με ένα ειδικό μέσο που θα βοηθά τα κράτη – μέλη σε εθνικό επίπεδο να αναπτύσσουν και να εφαρμόζουν πολιτικές ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών, αλλά και να συνεργάζονται σε διεθνές επίπεδο προκειμένου να εντοπίζονται οι αποτελεσματικότερες πρακτικές για την ομαλή ένταξη των μεταναστών σε κάθε χώρα μαθαίνοντας από τη διεθνή εμπειρία. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε στη σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών (Ε.Τ.Ε.) (Απόφαση 2007/435/ΕΚ).

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Ε.Τ.Ε. για το έτος 2009 προσδιορίστηκε η Προτεραιότητα 2 με γενικό τίτλο «Ανάπτυξη δεικτών και μεθοδολογιών αξιολόγησης με σκοπό την αποτίμηση της προόδου, την προσαρμογή πολιτικών και μέτρων και τη διευκόλυνση του συντονισμού της συγκριτικής μάθησης». Το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (Ε.Κ.Κ.Ε.) σε συνεργασία με τον Οργανισμό Κατά των Ναρκωτικών (Ο.Κ.Α.ΝΑ.) υλοποίησαν τη δράση 2.4/09: **«Διερεύνηση των διαφορετικών χαρακτηριστικών στην επιδημιολογία της εξάρτησης μεταξύ μεταναστών και Ελλήνων χρηστών τοξικών ουσιών».**

Μέλη της ερευνητικής ομάδας ήταν οι κ.κ.: Κ. Γαζγαλίδης (ΟΚΑΝΑ), Ε. Γεωργακάκου (ΕΚΚΕ), Κ. Δήμου (ΕΚΚΕ), Κ. Ηλιού (ΕΚΚΕ), Ρ. Κιντή (ΕΚΚΕ), Μ. Μαλλιάρη (ΟΚΑΝΑ), Κ. Μίχα (ΟΚΑΝΑ), Α. Μουρίκη (ΕΚΚΕ), Δ. Παπαδοπούλου, Ν. Σπυροπούλου (ΕΚΚΕ), Μ. Τζωρτζοπούλου (ΕΚΚΕ), Α. Τραμουντάνης (ΕΚΚΕ), Κ. Τσαντίλα (ΕΚΚΕ). Επιστημονικός υπεύθυνος του έργου ήταν ο Δ. Μπαλούρδος, Αν. Διευθυντής του Ινστιτούτου Κοινωνικής Πολιτικής του ΕΚΚΕ, και επιστημονική συνυπεύθυνη η κ. Ιωάννα Τσίγκανου, Αν. Διευθύντρια του Ινστιτούτου Πολιτικής Κοινωνιολογίας.

Βασικός στόχος της εν λόγω έρευνας είναι η ανίχνευση των διαφορών που παρουσιάζουν οι μετανάστες χρήστες τοξικών ουσιών που απευθύνονται για θεραπεία σε προγράμματα απεξάρτησης στον ελλαδικό χώρο, σε σχέση με τους Έλληνες τοξικοεξαρτημένους. Τόσο ο στόχος, όσο και ο προγραμματισμός μίας τέτοιου είδους συγκριτικής επιδημιολογικής μελέτης στο πλαίσιο του ΕΤΕ αποβλέπει στην ανάδειξη και υποστήριξη των πολιτικών που έχουν αναπτυχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την ανάπτυξη πρακτικών ενσωμάτωσης ευπαθών πληθυσμών, όπως οι μετανάστες, στις τοπικές κοινωνίες. Ο εμπλουτισμός της γνώσης για το ζήτημα της εμπλοκής των μεταναστών στη χρήση ναρκωτικών ουσιών στη χώρα μας μπορεί να φανεί ιδιαίτερα χρήσιμος στη χάραξη της εθνικής μας στρατηγικής για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών. Ενώ, η αξιοποίηση αυτής της γνώσης μπορεί να συμβάλει στη αποτελεσματικότερη κάλυψη του δικαιώματος των μεταναστών στη θεραπεία, καθώς και στην προώθηση της ισότητας στον τομέα της υγείας.

Με βάση το παραπάνω σκεπτικό η παρούσα μελέτη σχεδιάστηκε σε τρεις κατευθύνσεις: 1) Επισκόπηση ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας, 2) Ποσοτική έρευνα με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων από μετανάστες που έρχονται σε επαφή με τους επίσημους φορείς απεξάρτησης και 3) Ποιοτική μελέτη με τη λήψη συνεντεύξεων από άτομα που εμπλέκονται στη θεραπευτική διαδικασία εντός των θεραπευτικών προγραμμάτων σε πανελλαδικό επίπεδο.

Η αναζήτηση βιβλιογραφικών πηγών πραγματοποιήθηκε με κριτήριο την αναφορά στο αντικείμενο της έρευνας, δηλαδή τη σύνδεση του φαινομένου της μετανάστευσης με το φαινόμενο της κατάχρησης τοξικών ουσιών.

Οι ετήσιες εκθέσεις του Ευρωπαϊκού Κέντρου Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction-EMCDD) και του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚΤΕΠΝ) αποτελούν τις βασικές πηγές πληροφόρησης για το ζήτημα των ναρκωτικών. Είναι σημαντικό ότι οι δύο αυτές πηγές συλλέγουν πληροφορίες για την επικράτηση της χρήσης των ναρκωτικών στις ευρωπαϊκές χώρες και αποτυπώνουν το φαινόμενο μέσα από ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες, οι οποίοι καθώς περιλαμβάνουν ομογενοποιημένα στοιχεία επιτρέπουν τη σύγκριση μεταξύ των κρατών-μελών. Ειδικά στις μελέτες του EMCDDA η εξάρτηση από τα ναρκωτικά συνδέεται με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτή η παρατήρηση αναδεικνύει την ειδική ανάγκη να αναπτυχθούν στοχευμένες πολιτικές και θεραπευτικές πρακτικές για

Παρουσίαση Ερευνητικής Δραστηριότητας

ευπαθείς ομάδες πληθυσμού, όπως οι μετανάστες. Τέτοιου είδους πολιτικές και πρακτικές, ωστόσο, χρειάζεται να έχουν διττή στόχευση, από τη μία μεριά στην αντιμετώπιση της εξάρτησης και από την άλλη μεριά στην προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών χρηστών.

Ωστόσο, στις ετήσιες εκθέσεις του EMCDDA και του ΕΚΤΕΠΝ οι αναφορές στους μετανάστες είναι ελάχιστες. Έτσι, η αναζήτηση πληροφοριακών πηγών επεκτάθηκε σε εγχώριες και διεθνείς βάσεις βιβλιογραφικών δεδομένων. Καταγράφηκε ένα σύνολο αναφορών, οι οποίες συνθέτουν ένα πολυσύνθετο κράμα μελετών, στις οποίες ο μελετώμενος πληθυσμός και η ερευνητική μεθοδολογία ποικίλουν. Σε γενικές γραμμές παρατηρείται ότι το ειδικό θέμα της εξάρτησης από τα ναρκωτικά και της θεραπείας από αυτά των μεταναστών δεν έχει καταγραφεί σε εύρος, ούτε έχει μελετηθεί σε βάθος. Συνεπώς οι παρατηρήσεις των εν λόγω μελετών δεν επιδέχονται γενίκευσης, ενώ το συγκεκριμένο θέμα παραμένει ανοιχτό σε περαιτέρω έρευνα.

Τόσο η ποιοτική, όσο και η ποσοτική έρευνα σχεδιάστηκαν στη βάση διερεύνησης τεσσάρων παραγόντων με σκοπό τη δυνατότητα αντιπαραβολής των δεδομένων. Προσδιορίστηκαν, λοιπόν, οι εξής θεματικές:

1. τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των μεταναστών χρηστών
2. η κατάχρηση ουσιών από μετανάστες
3. η συμπεριφορά υψηλού κινδύνου και η κατάσταση υγείας των μεταναστών
4. το θεραπευτικό αίτημα και το θεραπευτικό ιστορικό των μεταναστών χρηστών που προσεγγίζουν ή προσεγγίζονται από τους φορείς απεξάρτησης.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο τα δεδομένα που προκύπτουν από την ποιοτική και ποσοτική έρευνα στη βάση των τεσσάρων αυτών παραγόντων αντιπαραβάλλονται με τα δεδομένα που αφορούν τον πληθυσμό των Ελλήνων χρηστών (όπως αυτά καταγράφονται στις βιβλιογραφικές πηγές).

Η ποσοτική έρευνα διεξήχθη με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων από εργαζόμενους στον ΟΚΑΝΑ καταγράφοντας τις απόψεις 324 μεταναστών που προέρχονταν από χώρες εκτός Ε.Ε. με προβλήματα ουσιοεξάρτησης και απευθύνθηκαν στα θεραπευτικά προγράμματα ή προσεγγίστηκαν από αυτά.

Η ποσοτική έρευνα ανέδειξε ότι μετανάστες και Έλληνες τοξικοεξαρτημένοι δε διαφέρουν σημαντικά ως προς το φύλο και την ηλικία, καθώς το 93% των μεταναστών και το 83% των Ελλήνων είναι άνδρες με μέση ηλικία τα 31 έτη.

Ωστόσο, ως προς το επίπεδο της εκπαίδευσης οι Έλληνες σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους μετανάστες χρήστες εμφανίζονται ως απόφοιτοι υψηλότερων βαθμίδων εκπαίδευσης (πχ. ως «απόφοιτοι λυκείου» καταγράφονται το 38% των Ελλήνων και το 23% των μεταναστών, ενώ το 2% των Ελλήνων και το 19% των μεταναστών «δεν έχουν τελειώσει το Δημοτικό ή είναι αγράμματοι»).

Αξιοσημείωτη διαφοροποίηση παρατηρείται σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης, καθώς μόνο το 32% των μεταναστών μένει με την οικογένειά του, ενώ το ποσοστό των Ελλήνων ανέρχεται στο 63%. Σημαντικό ποσοστό (28%) των μεταναστών συγκατοικεί με άλλους χρήστες, ενώ στην περίπτωση των Ελλήνων χρηστών το ποσοστό ποικίλλει από 13%-23%. Ακόμα, το 55% των μεταναστών δηλώνει ότι ζει σε σταθερή στέγη, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους Έλληνες είναι 83%-93%.

Ευνοϊκότερη, ωστόσο, καταγράφεται η θέση των μεταναστών σε σχέση με τους Έλληνες χρήστες στον τομέα της απασχόλησης. Μόνο το 44% των μεταναστών δηλώνουν «άνεργοι», όταν το αντίστοιχο ποσοστό για τους Έλληνες είναι 61%-70%.

Αναφορικά με την κατάχρηση ουσιών οι μετανάστες και οι Έλληνες χρήστες εμφανίζουν ομοιότητες ως προς την κύρια ουσία χρήσης (ηρωίνη και οπιούχα), αλλά και την κατανάλωση άλλων ουσιών (κάνναβη, κοκαΐνη, διεγερτικά).

Ωστόσο, οι μετανάστες ξεκινούν την παράνομη χρήση σε μεγαλύτερη ηλικία (19 έτη) σε σχέση με τους Έλληνες (16 έτη). Συμπεριφορά υψηλού κινδύνου (ενέσιμη χρήση, κατάχρηση ταυτόχρονα και άλλων ουσιών), όμως, εμφανίζουν συχνότερα οι πρώτοι σε σχέση με τους δεύτερους. Ως προς την κατάσταση υγείας μεταναστών και Ελλήνων, οι πρώτοι εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά μόλυνσης από τους ιούς ηπατίτιδας C και B, αλλά υψηλότερα ποσοστά μόλυνσης από τον ιό HIV.

Σχετικά με το θεραπευτικό ιστορικό και το θεραπευτικό αίτημα μεταξύ των δυο ομάδων παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις. Στα προγράμματα άμεσης πρόσβασης εντοπίζεται σημαντικό ποσοστό μεταναστών (43%) και 7% των γηγενών χρηστών. Αντίθετα, σε στεγνά προγράμματα εντοπίζεται σημαντικός αριθμός Ελλήνων χρηστών (77% του συνόλου) και μόλις 12% των μεταναστών. Δεν υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις στα προγράμματα υποκατάστασης (14% για τους μετανάστες και 16% για τους Έλληνες χρήστες).

Ως προς την πηγή πληροφόρησης για το θεραπευτικό πρόγραμμα οι μετανάστες ενημερώνονται κυρίως από κάποιον άλλο χρήστη (44%) και κάποιον φίλο (26%). Αντίθετα, οι Έλληνες δηλώνουν ότι πληροφορούνται από μόνοι τους (33%), από φίλους (23%) και από την οικογένεια (22%). Σε παρόμοιο βαθμό τόσο οι μετανάστες (45%), όσο και οι Έλληνες χρήστες (47%) έχουν στο ιστορικό τους κάποια προσπάθεια απεξάρτησης.

Παρουσίαση Ερευνητικής Δραστηριότητας

Η ποιοτική έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη διεξαγωγή ατομικών συνεντεύξεων (N=30) σε άτομα που εμπλέκονται στη θεραπευτική διαδικασία στους επίσημους φορείς απεξάρτησης. Πρόκειται για άτομα διαφόρων ειδικοτήτων από θεραπευτικά προγράμματα, προγράμματα ψυχοκοινωνικής στήριξης και προγράμματα άμεσης πρόσβασης.

Το κυρίαρχο συμπέρασμα της εν λόγω μελέτης, όπως αυτό διατυπώνεται από το λόγο προσώπων που εξειδικεύονται στη θεραπεία της εξάρτησης, μπορεί να συνοψιστεί στη διαπίστωση ότι οι μετανάστες έχουν παρόμοια επιδημιολογικά χαρακτηριστικά με τους Έλληνες χρήστες, αλλά διαφοροποιούνται ως προς ως προς ειδικά χαρακτηριστικά, τα οποία πηγάζουν από την ιδιότητα του «μετανάστη» και όχι του «χρήστη».

Οι ειδικοί επισημαίνουν ότι τόσο ως προς τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των δύο πληθυσμών, όσο και ως προς τη χρήση ουσιών και τη γενική κατάσταση υγείας οι μετανάστες και οι Έλληνες δεν εμφανίζουν σοβαρές διαφοροποιήσεις. Αντίθετα, διαφοροποιήσεις εντοπίζονται στην εκδήλωση συμπεριφοράς υψηλού κινδύνου και την εμπλοκή σε παραβατικές πράξεις, όπου οι μετανάστες χρήστες εμφανίζονται σε δεινότερη θέση σε σχέση με τους Έλληνες. Ακόμα, οι μετανάστες εντοπίζονται σε δυσκολότερη θέση συγκριτικά με τους Έλληνες και ως προς τις ευκαιρίες που έχουν να προσεγγίσουν τους θεραπευτικούς φορείς ή/και να προσεγγιστούν από αυτούς προκειμένου να διατυπώσουν το θεραπευτικό τους αίτημα. Είναι, άλλωστε, χαρακτηριστικό ότι η παρουσία ειδικών θεραπευτικών παρεμβάσεων για μετανάστες στη χώρα μας είναι ελάχιστη και εντοπίζεται μόνο στην πρωτεύουσα.

Στο σύνολο των συνεντεύξεων αναδείχθηκαν ορισμένοι παράγοντες που πολώνονται γύρω από την ιδιότητα του «μετανάστη» και οι οποίοι λειτουργούν σωρευτικά στην επιδείνωση της θέσης του «χρήστη». Ο παράγοντας της γλώσσας προκαλεί προβλήματα επικοινωνίας στον καθημερινό βίο των μεταναστών, αλλά και στην επαφή τους με τους φορείς απεξάρτησης, ενώ δυσχεραίνει τη θεραπευτική διαδικασία. Οι μετανάστες δυσκολεύονται στην κατανόηση των θεραπευτικών διαδικασιών, αλλά και στο να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους. Ο παράγοντας της διαφορετικής κουλτούρας, επίσης, επηρεάζει την προσέγγιση των θεραπευτικών φορέων και τη θεραπευτική διαδικασία από την πλευρά των μεταναστών. Στις συνεντεύξεις αναφέρεται συχνά ότι οι μετανάστες χρήστες δυσκολεύονται να εμπιστευθούν τη θεραπευτική ομάδα και να αναφερθούν σε προσωπικά τους θέματα κατά τη θεραπευτική διαδικασία. Ο παράγοντας της οικογένειας, ακόμα, διαφοροποιεί σε σημαντικό βαθμό τους μετανάστες από τους Έλληνες χρήστες. Οι πρώτοι φαίνεται να στερούνται την παρουσία του οικογενειακού περιβάλλοντος στην προτροπή για θεραπεία, αλλά και στη διαδικασία της θεραπευτικής τους προσπάθειας. Τέλος, ορισμένοι ακόμα παράγοντες που διαφοροποιούν τους μετανάστες χρήστες από τους Έλληνες αναφέρθηκαν σε ένα δεύτερο επίπεδο από τους ειδικούς. Πρόκειται για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στον εργασιακό τομέα, το κατώτερο σε σχέση με τους Έλληνες οικονομικό και βιοτικό τους επίπεδο και τα εμπόδια που συναντούν στην προσέγγιση θεραπευτικών δομών για ιατρικά ζητήματα γενικότερα και όχι μόνο σε σχέση με τη χρήση τοξικών ουσιών.

Η μελέτη εναρμονιζόμενη με την Ευρωπαϊκή προσέγγιση για την ανάδειξη καλών πρακτικών σε τοπικό και διεθνές επίπεδο, αλλά και αναλογιζόμενη την επιτακτική εγχώρια ανάγκη για σαφήνεια στον προσδιορισμό των στόχων και χρηστή αξιοποίηση των περιορισμένων οικονομικών πόρων στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, καταλήγει στη διατύπωση προτάσεων πολιτικού προσανατολισμού για τη θεραπεία της εξάρτησης μεταναστών χρηστών. Συνοπτικά επισημαίνεται:

- α) η στήριξη του θεσμού των πολιτιστικών διαμεσολαβητών
- β) η έμφαση στη διαδικασία της κοινωνικής επανένταξης των χρηστών
- γ) η ανάπτυξη δικτύου συνεργασίας φορέων για την παράλληλη αντιμετώπιση των κοινωνικο-οικονομικών προβλημάτων των μεταναστών
- δ) η διαρκής επιμόρφωση του θεραπευτικού προσωπικού, και τέλος
- ε) η ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ φορέων απεξάρτησης και φορέων που εμπλέκονται στη χάραξη της μεταναστευτικής πολιτικής.

Η έρευνα συγχρηματοδοτήθηκε κατά 75% από Κοινοτικούς Πόρους και κατά 25% από Εθνικούς Πόρους και διεξήχθη την άνοιξη του 2011.

Προκειμένου να συμπεριληφθούν αποτελέσματα από έρευνες που έχετε διεξάγει στο τμήμα "Παρουσίαση Ερευνητικής Δραστηριότητας", επικοινωνήστε ηλεκτρονικά με το E.M.ME.DIA.

Σύσταση Ομάδας Εργασίας για τη Μετανάστευση

Στο ΦΕΚ 1650/Β/25.07.2011 δημοσιεύτηκε απόφαση του πρωθυπουργού για τη συγκρότηση 11μελούς ομάδας εργασίας για τη μετανάστευση. Η Ομάδα Εργασίας είναι αρμόδια για την υποβοήθηση του έργου του Πρωθυπουργού αναφορικά με το στρατηγικό σχεδιασμό της μεταναστευτικής πολιτικής της χώρας. Με το έργο της διευκολύνει και υποστηρίζει την κατάρτιση επιμέρους πολιτικών που αφορούν ιδίως: α) τη σύνδεση της μετανάστευσης με τις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας και τις ανάγκες της εγχώριας αγοράς εργασίας, β) την προαγωγή της κοινωνικής ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών, γ) την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, δ) την υιοθέτηση εργαλείων διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών, ε) την πρώτη υποδοχή των μεταναστών και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, στ) την αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος ασύλου, ζ) την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Η Ομάδα Εργασίας μπορεί να διατυπώνει ολοκληρωμένες προτάσεις και να εισηγείται στα αρμόδια όργανα μέτρα τεχνικού χαρακτήρα για τα αναφερόμενα στην προηγούμενη παράγραφο θέματα, καθώς και για άλλα ειδικά ζητήματα που ανήκουν στην αρμοδιότητα της.

Η Ομάδα Εργασίας καταρτίζει κάθε έξι μήνες έκθεση προς τον Πρωθυπουργό, όπου συγκεντρώνει πληροφορίες και υποβάλλει εισηγήσεις για τα θέματα αρμοδιότητας της.

Μέλη της Ομάδας Εργασίας ορίζονται οι εξής: **Θωμάς Μαλουτας**, Διευθυντής Ινστιτούτου Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, Καθηγητής Ανθρωπίνης Γεωγραφίας και Θεματικής Χαρτογραφίας στο Τμήμα Γεωγραφίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, ως Πρόεδρος, **Άννα Τριανταφυλλίδου**, Καθηγήτρια στο European University Institute, Επίκουρη Καθηγήτρια στο

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, ως Αντιπρόεδρος, **Ζωή Πασσιά-Παπασιώπη**, Καθηγήτρια στο Τμήμα Νομικής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, **Αντιγόνη Λυμπεράκη**, Καθηγήτρια στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, **Αχιλλέας Σκόρδας**, Καθηγητής Νομικής του Πανεπιστημίου του Μπρίστολ, **Αντώνης Κόντης**, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών, Διευθυντής του Εργαστηρίου Μελέτης της Μετανάστευσης και Διασποράς, **Ιωάννης Συμεωνίδης**, Εφέτης, Αναπληρωτής Καθηγητής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, **Απόστολος Παπαδόπουλος**, Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Γεωγραφίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, **Δημήτρης Χριστόπουλος**, Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, **Τζένη Καβουνίδου**, Ερευνήτρια στο Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών και **Eda Gemi**, Ερευνήτρια στο European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, ως μέλη.

Η Ομάδα Εργασίας για τη διευκόλυνση του έργου της ζητεί πληροφορίες και στοιχεία από τους αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες, οι οποίες οφείλουν να τις παρέχουν εγκαίρως.

Κατά τις συνεδριάσεις της η Ομάδα Εργασίας μπορεί να προσκαλεί Γενικούς και Ειδικούς Γραμματείς Υπουργείων, καθώς και άλλους επιστήμονες, ειδικούς, εκπροσώπους κοινωνικών φορέων και μη κυβερνητικών οργανώσεων και, γενικώς, κάθε πρόσωπο ή εκπρόσωπο φορέα που μπορεί να συμβάλει με τις γνώσεις και την εμπειρία του στα θέματα αρμοδιότητας της.

Εργογραφία

Επενδύοντας στη φυγή: Η διαρροή επιστημόνων από την Ελλάδα την εποχή της παγκοσμιοποίησης

Λαμπριανίδης Λόης

ISBN 978-960-218-742-5

Κριτική, 2011, σελ 415.

Αντικείμενο του βιβλίου είναι το φαινόμενο της διαρροής επιστημόνων στο εξωτερικό εξαιτίας της αδυναμίας της χώρας μας να αξιοποιήσει το επιστημονικό δυναμικό που διαθέτει, περιορίζοντας, έτσι, τις προοπτικές ανάπτυξής της.

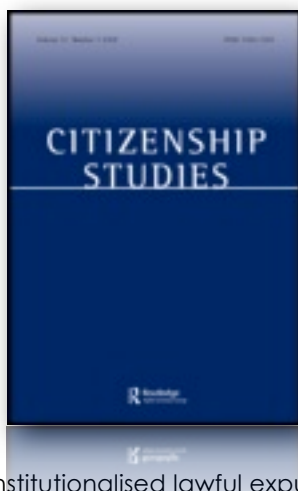
Σύμφωνα με το συγγραφέα, η περίοδος κρίσης που διανύουμε αποτελεί ίσως ευκαιρία να ξανασκεφτούμε τις κύριες συντεταγμένες για την αναπτυξιακή πορεία της Ελλάδας. Είναι απολύτως αναγκαία η στροφή της οικονομίας της χώρας στην παραγωγή πιο σύνθετων προϊόντων και υπηρεσιών, προκειμένου να βελτιώσει τη θέση της στον διεθνή ανταγωνισμό και να αξιοποιήσει παραγωγικά το ανθρώπινο δυναμικό της.

Εργογραφία

From exile of citizens to deportation of non-citizens: ancient Greece as a mirror to illuminate a modern transition

Gray, Benjamin

Citizenship Studies
2011 Volume 15, Issue 5
pp. 565-582
doi: [10.1080/13621025.2011.583788](https://doi.org/10.1080/13621025.2011.583788)

Abstract:

This article is an ancient Greek historian's response to an invitation to reflect upon modern liberal democratic deportation. The article identifies a revealing contrast between ancient Greek city-states and their modern republican successors. In ancient Greece,

institutionalised lawful expulsion of non-citizens was not a major concern. Rather, it was lawful expulsion of citizens which was a prominent political issue, comparable to modern liberal democratic deportation. Indeed, modern liberal democratic deportation and associated rhetoric were significantly foreshadowed in the ancient Greek politics of expulsion: Greeks used and justified lawful expulsion of citizens as a means of constructing and reinforcing both state power and abstract, rationalistic norms of citizenship. The article suggests the hypothesis that the contrast between the ancient and the modern situations can be explained by the modern prevalence of universalist human rights norms, not politically influential in ancient Greece. First, human rights norms exert pressures on modern liberal democratic states, unparalleled in ancient Greece, to integrate and assist outsiders. Deportation is partly a reaction against those pressures, of a type unnecessary in the ancient Greek world. Second, although the modern liberal democratic analogues of Classical republican ideas, partly derived from their Classical antecedents, encourage lawful citizen expulsion, the modern citizen's inalienable human right to residence in his home state militates against it.

Modern liberal democratic deportation of non-citizens, and associated rhetoric, can thus be interpreted partly as alternative outlets for the use of expulsion and exclusionary rhetoric to construct and reinforce complex norms of citizenship.

Irregular Migration and Informal Economy in Southern and Central-Eastern Europe: Breaking the Vicious Cycle?

Thanos Maroukis, Krystyna Iglicka, Katarzyna Gmaj

International Migration
2011, Volume 49, Issue 5
pp. 129-156
doi: [10.1111/j.1468-2435.2011.00709.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2011.00709.x)

Abstract:

The flexible and cheap labour that European "post-industrial" economies are in need of is often facilitated by undeclared labour. The undocumented migrant, from his/her part, relatively easily finds work that suits his -- at least initial -- plans. What lies

behind this nexus between irregular migration and informal economy? To what extent can this nexus be attributed to the structural features of the so-called "secondary", as opposed to "primary", labour market? And how does migration policy correlate with this economic context and lead to the entrapment of migrants in irregularity? Finally, can this vicious cycle of interests and life-strategies be broken and what does the experience of the migrants indicate in this respect? This paper addresses these questions via an exploration of the grounds upon which irregular migration and the shadow economy complement each other in southern Europe (SE) and central and Eastern Europe (CEE) (two regions at different points in the migration cycle). In doing so, the dynamic character of the nexus between informal economy and irregular migration will come to the fore, and the abstract identity of the "average" undocumented migrant will be deconstructed.

Albanian migration and its effects in comparative perspective

Russell King, Esmeralda Uruci & Julie Vullnetari

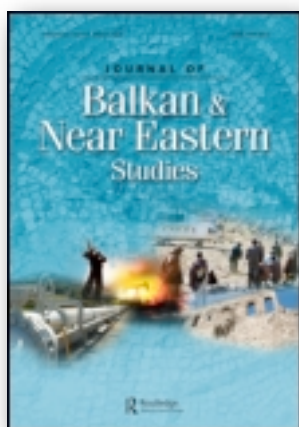
Journal of Balkan and Near Eastern Studies

2011, Volume 13, Issue 3

Special Issue: Twenty Years of Albanian Migration

pp.: 269-286

doi:[10.1080/19448953.2011.593335](https://doi.org/10.1080/19448953.2011.593335)

Abstract:

Albanian migration can be said to represent a unique profile not matched by any other country in the world. By assessing its scale, effects and wider implications, this paper takes stock of twenty years of mass migration which have profoundly changed the country and its citizens. Statistics are set in a regional and global comparative perspective, and the chronology and evolution of this phenomenon is outlined in detail. This is done by focusing on the way that the migration process has consolidated, changed and 'matured' over the past two decades. Particular attention is paid to remittances as the driving-force of migration's developmental impact on the country's economy. Policy implications are hereby outlined. The paper finally introduces the four articles of this special

Εργογραφία

Qualitative Methods in Migration Studies: A Critical Realist Perspective

Theodoros Iosifides

ISBN: [1409402223](https://doi.org/10.1080/1409402223)

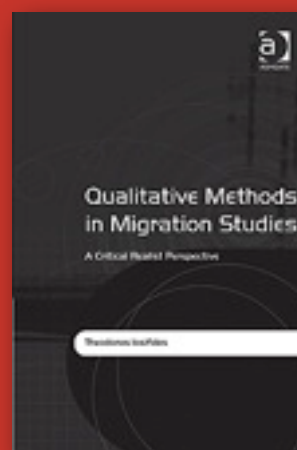
Pages: 278

Published: June 2011

Publisher: Ashgate

Recent years have witnessed growing interest in a series of issues related to migration, including identity formation and change, the role of social capital and social networks, ethnic discrimination, racism and xenophobia, socio-political participation and mobilisation and the complex nature of the causal mechanisms linked to migration – issues that are better highlighted and investigated using qualitative methods. Moving away from the quantitative and empiricist-positivist approaches that have often characterised migration research,

Qualitative Methods in Migration Studies explores in a concise but comprehensive way the key issues involved in researching migratory phenomena in a qualitative manner. It addresses themes including the basic characteristics of contemporary migration, qualitative research into social processes related to migration, and the relationship between theory, research design and practice. Drawing upon empirical case studies and a series of real and hypothetical examples, the book develops a critical realist alternative both to empiricism and interpretivist, social constructionist and post-structuralist relativism in qualitative migration research. With special emphasis on the meta-theoretical dimensions of qualitative research practice, this volume connects qualitative findings to policy formation and 'politics making', exploring the multiple dimensions involved in researching migratory phenomena, such as ontology, epistemology, methodology, ethics and research practice. As such, it will be of interest to students and researchers in migration across the social sciences.

issue on the theme of Twenty Years of Albanian Migration, by summarizing their key findings and conclusions.

Εργογραφία

Migration Law in Greece

Konstant Magliveras

ISBN: [9041134417](#)

Pages: 184

Published: April 2011

Publisher: Kluwer Law International

Derived from the renowned multi-volume International Encyclopaedia of Laws, this monograph on the rules on immigration and right of residence of non-nationals in Greece examines the legal and administrative conditions for persons not having the citizenship of a State to enter the country and to stay and reside there. It provides a survey of the

subject that is both usefully brief and sufficiently detailed to answer most questions likely to arise in any pertinent legal setting. It follows the common structure of all monographs appearing in the International Encyclopaedia for Migration Law, thus allowing easy comparison between the country studies. As migration and economic activities are often interlinked, the analysis pays particular attention to labour market access and regulation of self-employed activities for non-nationals. The book describes the status of such specific categories of persons as students, researchers, temporary workers, and asylum seekers, as well as the position of family members, detailing applicable legislation and providing practical information on administrative procedures, sanctions, and legal remedies and guarantees. The impact of international human rights law and various bilateral and multilateral agreements is considered, along with the broader application of national and local law to non-citizens in such areas as family relations, labour, social security, and education. Lawyers, scholars, practitioners, policymakers, government administrations, and non-governmental organizations involved in the development, practice and study of migration law will

find this book indispensable. It will be welcomed by lawyers representing parties with interests in Greece and immigration specialists in both public and private organizations. Academics and researchers also will appreciate its value in the study of comparative trends and harmonization initiatives affecting migrants.

Μετανάστευση και κοινωνικά σύνορα - Διαδικασίες αφομοίωσης, ενσωμάτωσης ή αποκλεισμού

Επιμέλεια: Λίνα Βεντούρα,
Κείμενα: Λίνα Βεντούρα, Richard Alba, Victor Nee, Rogers Brubaker, Alejandro Portes, Min Zhou, Claire Alexander, Christine Delphy, Robert Castel, Étienne Balibar

ISBN: [9789609535090](#)

Σελίδες: 378

Έτος έκδοσης: 2011

Εκδόσεις: Νήσος

Σύνοψη:

Η μετανάστευση μεταβάλλει, τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο και στις χώρες αποστολής και υποδοχής, τα δημογραφικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά δεδομένα. Οδηγεί σε ανακατατάξεις

ισορροπιών, πριμοδοτώντας μια κοινωνική διαδικασία επαναπροσδιορισμού θέσεων, ρόλων και κύρους. Στις χώρες υποδοχής η παρουσία μεταναστών διευρύνει τους παράγοντες που συμμετέχουν στη διαμόρφωση και αναδιαμόρφωση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ζωής και διαφοροποιεί τα κοινωνικά υποκείμενα που έρχονται σε αντιπαράθεση για τον έλεγχο των διαδικασιών ανακατανομής του πλούτου και του κύρους, αλλά και για τον έλεγχο των συστατικών

Προκειμένου να συμπεριληφθούν πρόσφατες εργασίες - κείμενά σας στο τμήμα "Εργογραφία", επικοινωνήστε ηλεκτρονικά με το [Ε.Μ.ΜΕ.ΔΙΑ.](#)

Εργαστήριο Μελέτης
της Μετανάστευσης
και Διασποράς

Μετανάστευση Επίκαιρα
Τεύχος 3 - Οκτώβριος 2011
Σελίδα 22

Εθνικό και
Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

TABLE 5

Origin of asylum applications lodged in the European Union (27) | 2009 and 2010

Covering 27 European Union countries which provided monthly data to UNHCR.
All data are provisional and subject to change.

Origin	2009	2010	Total	Annual change	Share			Rank	
					2009	2010	Total	2009	2010
Serbia*	16,981	26,726	43,707	57%	6.9	11.3	9.1	5	1
Afghanistan	19,744	19,566	39,310	-1%	8.0	8.3	8.2	1	2
Russian Federation	17,960	16,648	34,608	-7%	7.3	7.1	7.2	3	3
Iraq	17,851	14,506	32,357	-19%	7.2	6.1	6.7	4	4
Somalia	18,767	13,885	32,652	-26%	7.6	5.9	6.8	2	5
Islamic Rep. of Iran	7,631	9,374	17,005	23%	3.1	4.0	3.5	10	6
Pakistan	9,645	8,847	18,492	-8%	3.9	3.7	3.8	8	7
Georgia	10,251	6,622	16,873	-35%	4.2	2.8	3.5	6	8
Nigeria	9,990	6,325	16,315	-37%	4.1	2.7	3.4	7	9
The former Yugoslav Republic of Macedonia	749	5,773	6,522	671%	0.3	2.4	1.4	40	10
Sri Lanka	6,381	5,711	12,092	-10%	2.6	2.4	2.5	11	11
Bangladesh	5,636	5,644	11,280	0%	2.3	2.4	2.3	14	12
China	5,438	5,451	10,889	0%	2.2	2.3	2.3	15	13
Turkey	5,991	5,285	11,276	-12%	2.4	2.2	2.3	12	14
Dem. Rep. of the Congo	4,448	5,037	9,485	13%	1.8	2.1	2.0	17	15
Armenia	5,884	4,682	10,566	-20%	2.4	2.0	2.2	13	16
Guinea	4,008	4,461	8,469	11%	1.6	1.9	1.8	19	17
Eritrea	5,082	4,390	9,472	-14%	2.1	1.9	2.0	16	18
Syrian Arab Rep.	4,257	4,295	8,552	1%	1.7	1.8	1.8	18	19
Algeria	3,206	3,337	6,543	4%	1.3	1.4	1.4	20	20
India	2,861	3,021	5,882	6%	1.2	1.3	1.2	21	21
Sudan	1,868	2,171	4,039	16%	0.8	0.9	0.8	26	22
Viet Nam	2,196	2,127	4,323	-3%	0.9	0.9	0.9	23	23
Stateless	1,768	2,122	3,890	20%	0.7	0.9	0.8	28	24
Zimbabwe	7,673	2,075	9,748	-73%	3.1	0.9	2.0	9	25
Haiti	1,463	2,032	3,495	39%	0.6	0.9	0.7	31	26
Azerbaijan	2,338	1,841	4,179	-21%	0.9	0.8	0.9	22	27
Albania	1,965	1,803	3,768	-8%	0.8	0.8	0.8	25	28
Bosnia and Herzegovina	1,157	1,664	2,821	44%	0.5	0.7	0.6	34	29
Mongolia	1,979	1,562	3,541	-21%	0.8	0.7	0.7	24	30
Cameroon	1,368	1,423	2,791	4%	0.6	0.6	0.6	32	31
Ghana	1,765	1,377	3,142	-22%	0.7	0.6	0.7	29	32
Côte d'Ivoire	1,833	1,371	3,204	-25%	0.7	0.6	0.7	27	33
Mauritania	1,555	1,263	2,818	-19%	0.6	0.5	0.6	30	34
Occupied Palestinian Territory	1,132	1,248	2,380	10%	0.5	0.5	0.5	35	35
Angola	928	1,192	2,120	28%	0.4	0.5	0.4	38	36
Senegal	915	1,128	2,043	23%	0.4	0.5	0.4	39	37
Gambia	1,240	1,088	2,328	-12%	0.5	0.5	0.5	33	38
Egypt	961	1,074	2,035	12%	0.4	0.5	0.4	37	39
Morocco	1,089	1,044	2,133	-4%	0.4	0.4	0.4	36	40
Other	28,349	26,737	55,086	-6%	11.5	11.4	11.4		
Total	246,303	235,928	482,231	-4%	100.0	100.0	100.0		

* Figures include Kosovo.

Πηγή: Asylum Levels and Trends in Industrialized Countries 2010, UNHCR

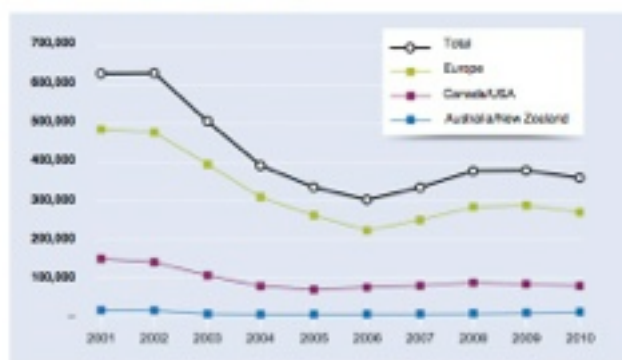
Main nationalities of asylum-seekers | 2010

All data are provisional and subject to change.

Asylum applications lodged in 44 industrialized countries | 2001-2010

All data are provisional and subject to change.

Πηγή: Asylum Levels and Trends in Industrialized Countries 2010, UNHCR

Εργαστήριο Μελέτης της Μετανάστευσης και της Διασποράς

Ιστορικό - Ίδρυση

Το Εργαστήριο Μελέτης της Μετανάστευσης και Διασποράς (Ε.Μ.ΜΕ.ΔΙΑ.) ιδρύθηκε το 2000 με το Π.Δ. 292/2000, στα πλαίσια του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, προκειμένου να ικανοποιήσει την ανάγκη της χώρας μας από ένα βήμα αποκλειστικής μελέτης της μετανάστευσης και διασποράς, όπως αυτές βιώνονται σήμερα στην Ελλάδα, αλλά και παγκοσμίως.

Διοίκηση

Το Ε.Μ.ΜΕ.ΔΙΑ. διευθύνεται από τον Αναπληρωτή Καθηγητή Αντώνιο Κόντη, Διευθυντή του Τομέα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, και μέλος ΔΕΠ του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Επιστημονικές Συνεργασίες

Το Ε.Μ.ΜΕ.ΔΙΑ. συνεργάζεται με άλλα τμήματα του Πανεπιστημίου Αθηνών, Τμήμα Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου, με το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, το Πανεπιστήμιο La Trobe της Μελβούρνης/ Αυστραλία, το Centre For Research in Ethnic Relations του Πανεπιστημίου Warwick / Coventry / U.K, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ), τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, το Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, το Εργαστήριο Ελληνογερμανικών Σχέσεων, κ.α..

Εκδοτική Δραστηριότητα

Σειρά Ειδικών Μελετών της Μετανάστευσης και Διασποράς

1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΔΙΑΣΠΟΡΑ

Robin Cohen
Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003

2. ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΥΛΟΥ:

Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων και Αιτούντες Άσυλο με απορριφθείσα Αίτηση Ασύλου
Α. Κόντης, Η. Πετράκου, Ν. Τάσης, Ν. Χλέπας
Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005

3. ΝΑ ΦΕΥΓΕΙΣ ΚΑΙ ΝΑ ΡΙΖΩΝΕΙΣ:

Η εγκατάσταση των Ελλήνων Ποντίων από την Πρώην Σοβιετική Ένωση στη Θράκη και στην Αθήνα.
Μάρη Λαυρεντιάδου
Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2006

4. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Επιστημονική Επιμέλεια: Αντώνης Κόντης.
Κείμενα: Θεόδωρος Ιωσηφίδης, Αντώνης Κόντης, Μάρη Λαυρεντιάδου, Δέσποινα Π. Παπαδοπούλου, Ελένη - Ανδριανή Σαμπατάκου
Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2009

5. ΕΡΜΗΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Νομοθετική, Θεσμική, Επιχειρησιακή Εξέλιξη. Δρώντες, Δομές και Διάδραση.
Ελένη - Ανδριανή Σαμπατάκου
Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010

Κείμενα Εργασίας

1: Μετανάστευση, ενσωμάτωση και ιδιότητα του πολίτη: κριτική θεώρηση

Δέσποινα Π. Παπαδοπούλου
Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2006
Σελίδες 86

2: Πόλη και Μετανάστευση: θεωρητικές προσεγγίσεις χωρο-κοινωνικών διαδικασιών

Μάρη Λαυρεντιάδου
Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2006
Σελίδες 75

3: Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία: κοινοτικές μεσογειακές «πύλες» της παράνομης μετανάστευσης

Ευαγγελία Χιονάτου
Αθήνα 2011, Σελίδες 62 (υπό έκδοση)

Για να λαμβάνετε το "Μετανάστευση Επίκαιρα", στείλτε email με θέμα "Subscribe" στο emmedia@pspa.uoa.gr

